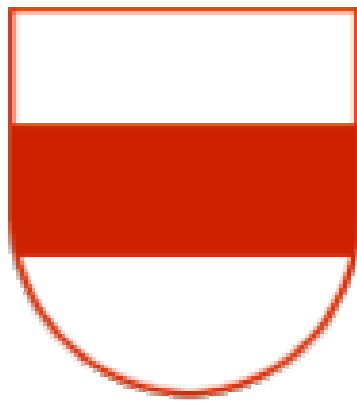

TOM 1

Program ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012

Wyszków, listopad 2005 r.

SPIS TREŚCI:

I.	WPROWADZENIE.....	3
1.	Formalno – prawne podstawy opracowania	4
2.	Zakres i cel opracowania	7
3.	Horyzont czasowy opracowania	8
4.	Metodyka opracowania <i>Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012</i>	8
5.	Zawartość opracowania	9
6.	Definicje wybranych terminów środowiskowych	10
6.1.	Terminologia z zakresu ochrony środowiska	11
6.2.	Terminologia z zakresu gospodarki wodno – ściekowej.....	16
6.3.	Terminologia z zakresu gospodarki odpadami (pojęcia ogólne).....	21
6.4.	Terminologia z zakresu ochrony przyrody	23
II.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WYSZAKÓW	27
1.	Społeczno – gospodarcza charakterystyka Gminy Wyszaków	27
2.	Przyrodnicza charakterystyka Gminy Wyszaków.....	31
2.1.	Ukształtowanie terenu i budowa geologiczna	31
2.2.	Warunki klimatyczne.....	32
2.3.	Zasoby wodne	33
2.4.	Gleby i surowce mineralne	35
2.5.	Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe.....	35
III.	DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ UWARUNKOWANIA OCHRONA ŚRODOWISKA NA TERENIE GMINY WYSZAKÓW	38
1.	Ochrona powietrza atmosferycznego	38
2.	Ochrona środowiska przed hałasem i polami elektromagnetycznymi	42
3.	Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych.....	45
4.	Ochrona powierzchni ziemi	48
5.	Gospodarka odpadami	49
6.	Ochrona przyrody	51
7.	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	57

8.	Infrastruktura ochrony środowiska	59
9.	Wnioski z diagnozy	64
IV.	UWARUNKOWANIA ZEWNETRZNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012	67
1.	Polityka Ekologiczna Państwa.....	67
2.	Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego.....	74
3.	Program ochrony środowiska powiatu wyszkowskiego.....	76
4.	Wytyczne do sporządzania gminnych programów ochrony środowiska	78
V.	POLITYKA OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW	79
VI.	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012.....	82
1.	Kryteria wyboru priorytetów ekologicznych.....	82
2.	Lista przedsięwzięć priorytetowych w zakresie ochrony środowiska lata 2005 – 2012.....	82
VII.	UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012	85
1.	Instrumenty polityki ochrony środowiska	86
2.	Zarządzanie środowiskiem i programem.....	94
VIII.	UWARUNKOWANIA FINANSOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012	102
1.	Źródła finansowania Programu.....	102
2.	Koszty realizacji Programu.....	120
IX.	MONITORING WDRAŻANIA I REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012	122
X.	BIBLIOGRAFIA	131
XI.	SPIS TALBEL I WYKRESÓW	135

I. WPROWADZENIE

Programy ochrony środowiska, stanowiące nową formę opracowań planistycznych, wprowadzone zostały ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.). Art. 17 ust. 1 cytowanej ustawy mówi, że w celu realizacji polityki ekologicznej państwa organ wykonawczy gminy sporządza *gminny program ochrony środowiska*. Projekt niniejszego programu podlega zaopiniowaniu przez organ wykonawczy powiatu (art. 17 ust. 2).

W myśl art. 18 ust. 1 *gminny program ochrony środowiska* uchwała rada gminy.

Biorąc pod uwagę fakt, iż *gminny program ochrony środowiska* sporządzany jest w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, powinien on spełniać wymagania określone w art. 14 ust. 1 ustawy – Prawo ochrony środowiska, tzn. na podstawie aktualnego stanu środowiska powinien określać w szczególności:

- 1) cele ekologiczne,
- 2) priorytety ekologiczne,
- 3) rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- 4) środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

Zgodnie z art. 14 ust. 2 *gminny program ochrony środowiska* przyjmuje się na cztery lata, z tym że przewidziane w nim działania w perspektywie obejmują kolejne cztery lata. Z wykonania *gminnego programu ochrony środowiska* organ wykonawczy gminy sporządza co dwa lata raporty, które przedstawia do zatwierdzenia radzie gminy (art. 18 ust. 2).

1. Formalno – prawne podstawy opracowania

Formalną podstawę wykonania niniejszego opracowania stanowi umowa nr WGK i M/ POŚ/1/2005 zawarta w dniu 12 stycznia 2005 r. pomiędzy Dariuszem Świątkiem a Gminą Wyszków, reprezentowana przez Burmistrza Wyszkowa – Grzegorza Nowosielskiego.

Podstawę prawną sporządzenia *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012* stanowią następujące ustawy:

- 1) *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
- 2) *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- 3) *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- 4) *Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne* (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.)
- 5) *Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków* (Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.)
- 6) ***Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)*** – określająca zakres merytoryczny niniejszego opracowania
- 7) *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach* (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)
- 8) *Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt* (Dz. U. Nr 111, poz. 724 z późn. zm.)
- 9) *Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)
- 10) *Ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych* (Dz. U. Nr 16, poz. 78, z późn. zm.)
- 11) *Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach* (tekst jedn. Dz. U. 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.)

12) *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 42, poz. 1591)

oraz akty wykonawcze do nich.

Opracowanie *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012* uwarunkowane jest także aspektami prawnymi, wynikającymi z międzynarodowych, krajowych, wojewódzkich oraz lokalnych dokumentów, polityki i programów. W związku z powyższym przy opracowywaniu *Programu* zostały uwzględnione także:

I. Uwarunkowania międzynarodowe:

- 1.1. Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej
- 1.2. Szósty program działań Wspólnoty w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010
- 1.3. Dyrektywy Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem:
 - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
 - dyrektywa nr 96/62/WE dotycząca oceny jakości powietrza i zarządzania jakością powietrza
 - dyrektywa nr 99/31/WE dotycząca składowania odpadów
 - dyrektywa Rady nr 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. ptasia)
 - dyrektywa Rady nr 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. siedliskowej).

II. Uwarunkowania krajowe i wojewódzkie:

- 2.1. Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania bioróżnorodności biologicznej wraz z programem działań
- 2.2. *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego*

- 2.3. Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 – 2010
- 2.4. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa
- 2.5. *Wojewódzki Program Rozwoju Regionalnego Mazowsza na lata 2001 – 2006*
- 2.6. *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego*
- 2.7. II Polityka Ekologiczna Państwa
- 2.8. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025
- 2.9. Narodowa strategia edukacji ekologicznej
- 2.10. Polityka leśna państwa

III. Uwarunkowania lokalne:

- 3.1. Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla powiatu wyszkowskiego
- 3.2. Plan rozwoju lokalnego gminy Wyszaków
- 3.3. inne dokumenty dotyczące ochrony i kształtowania środowiska
- 3.4. decyzje administracyjne określające warunki korzystania ze środowiska
- 3.5. prawo miejscowe.

Przy sporządzaniu poniższego dokumentu jako materiał pomocniczy wykorzystano „*Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*”¹, w myśl których programy gminne powinny uwzględniać:

- *zadania własne* – pod pojęciem których należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
- *zadania koordynowane* – czyli pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego.

¹ Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.

2. Zakres i cel opracowania

Swoim zakresem *Program ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012* obejmuje problematykę ochrony środowiska na analizowanym terenie. *Program* przedstawia aktualną sytuację ekologiczną gminy, uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju. Zagadnienia ochrony środowiska omawiane w niniejszym dokumencie obejmują ochronę powietrza, wód, powierzchni ziemi, środowiska akustycznego oraz zasobów przyrodniczych. Omówienia dotyczące gospodarki odpadami zostały zawarte w odrębnym opracowaniu pod nazwą *Plan gospodarki odpadami dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012*.

Głównym celem *Programu* jest przełożenie celów polityki ekologicznej państwa, województwa mazowieckiego oraz powiatu ostrowskiego na zadania i działania realizowane do 2012 r. na obszarze gminy Wyszaków, możliwe do sfinansowania ze źródeł budżetowych i pozabudżetowych. Główne funkcje *Programu* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na obszarze gminy Wyszaków,
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, z podaniem sposobów ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu powiatu,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

3. Horyzont czasowy opracowania

Ustawa – Prawo ochrony środowiska, w art. 14 ust. 2, określa iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, i że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. Zgodnie z tym cele *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków* określono następująco:

- cele krótkoterminowe – realizowane w latach 2005 – 2008,
- cele długoterminowe – realizowane do roku 2012.

Jako punkt odniesienia dla *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012* przyjęto aktualny stan środowiska przyrodniczego oraz stan infrastruktury ochrony środowiska na koniec 2003 r. z uwzględnieniem dostępnych danych za rok 2004 oraz 2005.

4. Metodyka opracowania *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012*

Podstawę podejścia metodycznego do opracowania programów ochrony środowiska stanowią zapisy ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz II Polityki Ekologicznej Państwa.

Sposób opracowania *Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012* podporządkowany został metodologii właściwej dla planowania strategicznego polegającej na:

- 1) *określeniu diagnozy stanu środowiska gminy Wyszków, zawierającej charakterystyki poszczególnych komponentów środowiska wraz z oceną stanu,*
- 2) *określeniu kreatywnej części „Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszków na lata 2005 – 2012” poprzez konkretyzację (uszczegółowienie) celów głównych oraz ich operacjonalizację w postaci sformułowania listy działań,*

- 3) *scharakteryzowaniu uwarunkowań realizacyjnych „Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012” w zakresie rozwiązań prawno – instytucjonalnych i źródeł finansowania,*
- 4) *określenia zasad monitorowania efektów wdrażanie „Programu ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012” .*

5. Zawartość opracowania

Wynikająca z cytowanych na wstępie dokumentów i aktów prawnych struktura programów ochrony środowiska ma charakter ramowy i powinna być modyfikowana w zależności od warunków lokalnych. Ponadto oczywiste jest, że programy wojewódzkie powinny być obszerniejsze niż powiatowe i gminne, a ich szczegółowość powinna być adekwatna do kompetencji posiadanych przez poszczególne szczeble samorządu terytorialnego.

W *Programie ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012*, oprócz rozdziału I (*Wprowadzenie*), omawiającego m.in. formalno – prawne podstawy opracowania, cel i zakres programu oraz metodologię jego sporządzenia, znalazły się rozdziały mówiące o stanie środowiska w gminie, celach ekologicznych i strategii ich realizacji, a także uwarunkowaniach realizacyjnych programu. W niniejszym programie podano także definicje podstawowych pojęć z zakresu szeroko rozumianej ochrony środowiska.

Zawartość poszczególnych rozdziałów jest następująca:

- *Rozdział II* – omawia społeczno – gospodarczą i przyrodniczą charakterystykę gminy Wyszaków,
- *Rozdział III* – prezentuje diagnozę stanu środowiska przyrodniczego gminy Wyszaków, wraz z warunkami realizacji ochrony środowiska. Powyższa diagnoza stanowi podstawę do zdefiniowania celów polityki ekologicznej lokalnych władz i wskazania działań, które pozwolą na ich osiągnięcie,
- *Rozdział IV* – przedstawia uwarunkowania zewnętrzne programu, tj. celem polityki ekologicznej państwa, województwa i powiatu,

- *Rozdział V* – omawia politykę ekologiczną gminy Wyszaków,
- *Rozdział VI* – prezentuje planowane przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska,
- *Rozdział VII* – prezentuje uwarunkowania realizacyjne programu ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów polityki ekologicznej oraz zarządzania środowiskiem,
- *Rozdział VIII* – charakteryzuje potencjalne źródła finansowania programu,
- *Rozdział IX* – omawia sposoby monitoringu wdrażania i realizacji programu.

Rozdział X i XII stanowią spisy materiałów źródłowych, tabel i wykresów.

6. Definicje wybranych terminów środowiskowych

Funkcja programów ochrony środowiska wymusza na wszystkich uczestnikach procesów decyzyjnych i inwestycyjnych zastosowanie jednakowej terminologii dotyczącej ochrony środowiska. Na podstawie wymienionych poniżej aktów prawnych oraz na podstawie *słownictwa znormalizowanego Polskiego Komitetu Normalizacji*² podane zostały znaczenia terminów z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska, ważnych z punktu widzenia niniejszego opracowania:

- *ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach*³
- *ustawy z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*⁴
- *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska*⁵
- *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach*⁶
- *ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych*⁷

² opracowane na podstawie następujących Polskich Norm:

- PN – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- PN – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowy)
- PN – ISO 6170 – 1: 1994 – Jakość wody. Terminologia
- PN – 85/ B – 01705 – Obiekty i urządzenia ujęć wody. Terminologia
- PN – Z – 15010: 1999 – Odpady. Terminologia

³ Dz. U. Nr 101, poz. 444 z późn. zm.

⁴ Dz. U. Nr 132, p. 622 z późn. zm.

⁵ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

⁶ Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.

⁷ Dz. U. Nr 63, poz. 638 z późn. zm.

- ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej⁸
- ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków⁹
- ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne¹⁰
- ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹¹
- ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹²

6.1. Terminologia z zakresu ochrony środowiska

Antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko przyrodnicze i występujące w nim zbiory populacji roślinnych

Emisja – wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi:

- substancje
- energie, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne

Emisja dopuszczalna – prawnie określona wielkość emisji. Często definiowana statystycznie przez ustalenie limitu wielkości emisji lub limitu stężenia (przy określonym rozcieńczeniu) w stosunku do istniejącego tła

Emisja nieorganizowana – wydzielanie do powietrza atmosferycznego substancji zanieczyszczających w sposób nieuporządkowany

⁸ Dz. U. Nr 63, poz. 639 z późn. zm.

⁹ Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.

¹⁰ Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.

¹¹ Dz. U. Nr 80, poz. 717

¹² Dz. U. Nr 92, poz. 880

Emisja zorganizowana – wydzielanie do powietrza atmosferycznego substancji zanieczyszczających przez urządzenia o znanych parametrach, w sposób umożliwiający zmierzenie

Eutrofizacja – to wzbogacanie wody biogenami, w szczególności związkami azotu lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów oraz wyższych form życia roślinnego, w wyniku którego następują niepożądane zakłócenia biologicznych stosunków w środowisku wodnym oraz pogorszenie jakości tych wód

Hałas – dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16.000 Hz. Potocznie hałasem przyjęto definiować każdy dźwięk niepożądany lub szkodliwy dla zdrowia ludzkiego

Instalacja – to:

- stacjonarne urządzenie techniczne
- zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu
- budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani ich zespołami, których eksploatacja może spowodować emisję

Ład przestrzenny – to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno – gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz estetyczne

Monitoring – to:

- w ogólnym znaczeniu termin ten oznacza wielokrotne pomiary w celu określenia zmian w pewnym okresie
- w znaczeniu zawężonym termin ten oznacza systematyczne pomiary poziomu stężenia danego zanieczyszczenia wykonywane w odniesieniu do wybranego normatywu lub w celu oceny skuteczności określonego systemu i urządzeń oczyszczających

Najwyższe dopuszczalne stężenie (NDS) – najwyższe stężenie czynnika szkodliwego dla zdrowia w powietrzu atmosferycznym, ustalone jako wartość średnia ważona, która oddziałując w ciągu 8 godzin nie powoduje ujemnych zmian w stanie zdrowia

Ochrona środowiska – podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego

Oddziaływanie na środowisko – wpływ planowanego przedsięwzięcia, mogącego znacząco oddziaływać na środowisko, jak również na zdrowie ludzi

Organy administracji – to:

- ministrowie, centralne organy administracji rządowej, wojewodowie, działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego
- inne podmioty, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do wykonywania zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony

Organy ochrony środowiska – to organy administracji powołane do wykonywania zadań publicznych z zakresu ochrony środowiska, a w szczególności:

- wójt, burmistrz lub prezydent miasta,
- starosta,
- wojewoda,
- minister właściwy do spraw środowiska,
- organy Inspekcji Ochrony Środowiska działające na podstawie przepisów *ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska*¹³, wykonujące zadania w zakresie ochrony środowiska, jeżeli ustawa tak stanowi

¹³ Dz. U. Nr 77, poz. 335 z późn. zm.

Podmiot korzystający ze środowiska – to:

- przedsiębiorca w rozumieniu ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej¹⁴ oraz osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, oraz osoby wykonujące zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki,
- jednostka organizacyjna niebędąca przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy – Prawo działalności gospodarczej,
- osoba fizyczna niebędąca podmiotem, o którym mowa powyżej, korzystająca ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia

Pola elektromagnetyczne – to pole elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz

Poważna awaria – to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem

Powierzchnia ziemi – to naturalne ukształtowanie terenu, gleba oraz znajdująca się pod nią ziemia do głębokości oddziaływania człowieka, z tym że pojęcie gleba oznacza górną warstwę litosfery, złożoną z części mineralnych, materii organicznej, wody, powietrza i organizmów, obejmującą wierzchnią warstwę gleby i podglebie

Powszechne korzystanie ze środowiska – przysługuje z mocy ustawy każdemu i obejmuje korzystanie ze środowiska, bez użycia instalacji, w celu zaspokojenia potrzeb osobistych oraz gospodarstwa domowego, w tym wypoczynku oraz uprawiania sportu, w zakresie wprowadzania do środowiska substancji lub energii. Korzystanie ze środowiska

¹⁴ Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.

wykraczające poza ramy korzystania powszechnego może być, w drodze ustawy, obwarowane obowiązkiem uzyskania pozwolenia, ustalającego w szczególności zakres i warunki tego korzystania, wydanego przez właściwy organ ochrony środowiska

Poziom hałasu – to równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB)

Poziom substancji w powietrzu – to stężenie substancji w powietrzu w odniesieniu do ustalonego czasu lub opad takiej substancji w odniesieniu do ustalonego czasu i powierzchni

Rekultywacja gruntów – to nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym albo zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg

Standardy jakości środowiska – to wymagania, które muszą być spełnione w określonym czasie przez środowisko jako całość lub jego poszczególne elementy przyrodnicze

Substancje niebezpieczne – to jedna lub więcej substancji albo mieszaniny substancji, które ze względu na swoje właściwości chemiczne, biologiczne lub promieniotwórcze mogą, w razie nieprawidłowego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska. Substancją niebezpieczną może być surowiec, produkt, półprodukt, odpad, a także substancja powstała w wyniku awarii

Środowisko – to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, zwierzęta i rośliny, krajobraz oraz klimat

Tło (zanieczyszczenia powietrza) – to ta część zanieczyszczenia powietrza, której nie można bezpośrednio powiązać z badanymi źródłami

Wielkość emisji – to rodzaj i ilość wprowadzanych substancji lub energii w określonym czasie oraz stężenia lub poziomy substancji lub energii, w szczególności w gazach odlotowych, wprowadzanych ściekach oraz wytwarzanych odpadach

Zanieczyszczenie – to emisja, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska

Zrównoważony rozwój – to taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń

Zwykłym korzystaniem ze środowiska – to takie korzystanie wykraczające poza ramy korzystania powszechnego, co do którego ustawa nie wprowadza obowiązku uzyskania pozwolenia

Źródło emisji – to punkt lub obszar, z którego zachodzi wprowadzanie substancji lub energii do powietrza, wody, gleby lub ziemi

6.2. Terminologia z zakresu gospodarki wodno – ściekowej

Powszechne korzystanie z wód – przysługuje z mocy ustawy każdemu i służy do zaspokajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania

specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb. Powszechne korzystanie z wód nie obejmuje:

- wydobywania kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów z morskich wód wewnętrznych wraz z wodami Zatoki Gdańskiej oraz z wód morza terytorialnego
- wycinania roślin z wód lub brzegu
- wydobywania kamienia i żwiru z potoków górskich

Przedsiębiorstwo wodociągowo – kanalizacyjne – przedsiębiorca w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność

Przyłącze kanalizacyjne – odcinek przewodu łączącego wewnętrzną instalację kanalizacyjną w nieruchomości odbiorcy usług z siecią kanalizacyjną, za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku, a w przypadku jej braku – od granicy nieruchomości

Przyłącze wodociągowe – odcinek przewodu łączącego sieć wodociągową z wewnętrzną instalacją wodociągową w nieruchomości odbiorcy usług wraz z zaworem za wodomierzem głównym

Sieć – przewody wodociągowe lub kanalizacyjne wraz z uzbrojeniem i urządzeniami, którymi dostarczana jest woda lub którymi odprowadzane są ścieki, będące w posiadaniu przedsiębiorstwa wodociągowo – kanalizacyjnego

Szczególne korzystanie z wód – jest korzystaniem wykraczającym poza korzystanie powszechne lub zwykłe i obejmuje w szczególności:

- pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi

- przerzuty wody oraz sztuczne zasilanie wód podziemnych
- piętrzenie oraz retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych
- korzystanie z wód do celów energetycznych
- korzystanie z wód do celów żeglugi oraz spławu
- wydobywanie z wód kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu
- rybackie korzystanie ze śródlądowych wód powierzchniowych

Ścieki – to wprowadzane do wód lub do ziemi:

- wody zużyte na cele bytowe lub gospodarcze
- ciekłe odchody zwierzęce, z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania w sposób i na zasadach określonych w przepisach *ustawy z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu*¹⁵
- wody opadowe lub roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne, pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych, w tym z centrów miast, terenów przemysłowych i składowych, baz transportowych oraz dróg i parkingów o trwałej nawierzchni,
- wody odciekowe ze składowisk odpadów, wykorzystane solanki, wody lecznicze i termalne
- wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych, z wyjątkiem wód włączanych do górotworu, jeżeli rodzaje i ilość substancji zawartych w wodzie włączanej do górotworu są tożsame z rodzajami i ilością zawartymi w pobranej wodzie
- wody wykorzystane, odprowadzane z obiektów chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, jeżeli przyrost ilości substancji, pochodzących z chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, w wodzie odprowadzanej z tych obiektów jest większy niż wartości określone w warunkach wprowadzania ścieków do wód

¹⁵ Dz. U. Nr 89, poz. 991

Ścieki bytowych – to ścieki z budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, z osiedli mieszkaniowych oraz z terenów usługowych, powstające w szczególności w wyniku ludzkiego metabolizmu oraz funkcjonowania gospodarstw domowych

Ścieki komunalnych – to ścieki bytowe lub mieszaninę ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi

Ścieki przemysłowe – to ścieki odprowadzane z terenów, na których prowadzi się działalność handlową lub przemysłową albo składową, niebędące ściekami bytowymi lub wodami opadowymi

Urządzenia kanalizacyjne – sieci kanalizacyjne, wyloty urządzeń kanalizacyjnych służących do wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi oraz urządzenia podczyszczające i oczyszczające ścieki oraz przepompownie ścieków

Urządzenia wodne – rozumie się przez to urządzenia służące kształtowaniu zasobów wodnych oraz korzystaniu z nich, a w szczególności:

- budowle: piętrzące, upustowe, przeciwpowodziowe i regulacyjne, a także kanały i rowy
- obiekty zbiorników i stopni wodnych
- stawy
- obiekty służące do ujmowania wód powierzchniowych oraz podziemnych
- obiekty energetyki wodnej
- wyloty urządzeń kanalizacyjnych służące do wprowadzania ścieków do wód
- stałe urządzenia służące do połowu ryb lub do pozyskiwania innych organizmów wodnych
- mury oporowe, bulwary, nabrzeża, pomosty, przystanie, kąpieliska
- stałe urządzenia służące do dokonywania przewozów międzybrzegowych

Urządzenia wodociągowe – ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, studnie publiczne, urządzenia służące do magazynowania i uzdatniania wód, sieci wodociągowe, urządzenia regulujące ciśnienie wody

Woda przeznaczona do spożycia przez ludzi – wodę przeznaczoną do picia, gotowania, przygotowywania pożywienia lub do innych celów w gospodarstwach domowych oraz każdą wodę używaną do produkcji żywności, środków farmaceutycznych i kosmetycznych, a także na potrzeby basenów kąpielowych i pływalni

Zbiorowe odprowadzanie ścieków – działalność polegającą na odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków, prowadzoną przez przedsiębiorstwo wodociągowe – kanalizacyjne

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę – działalność polegającą na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody, prowadzoną przez przedsiębiorstwo wodociągowe – kanalizacyjne

Zwykłe korzystanie z wód – przysługuje właścicielowi gruntu i służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego oraz gospodarstwa rolnego. Prawo to nie stanowi prawa do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Nie stanowi zwykłego korzystania z wód:

- nawadnianie gruntów lub upraw wodą podziemną za pomocą deszczowni
- korzystanie z wody podziemnej, jeżeli urządzenia do poboru wody umożliwiają pobór w ilości większej niż 5 m³ na dobę
- korzystanie z wód na potrzeby działalności gospodarczej
- wprowadzanie do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków, jeżeli ich ilość jest większa niż 5 m³ na dobę

6.3. Terminologia z zakresu gospodarki odpadami (pojęcia ogólne)

Gospodarowanie odpadami – to zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów

Kompostowanie – przerób odpadów komunalnych pochodzenia biologicznego na kompost; ze względu na charakter i czystość dostarczonych materiałów do procesu i sposób wykorzystania kompostu, jak również warunki lokalizacyjne stosuje się różny stopień wyposażenia w środki techniczne; kompostowanie może przebiegać w komorach zamkniętych (bioreaktory), w warunkach naturalnych (kompostowanie przyzmore) lub w układzie mieszanym (komory i przyzmy)

Magazynowanie odpadów – to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem

Odpady – wszystkie przedmioty oraz substancje stałe, a także nie będące ściekami substancje ciekłe powstające w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej lub bytowania człowieka, nieprzydatne w miejscu lub czasie, w którym powstały i nie przeznaczone do zagospodarowania w określonym miejscu i czasie. Za odpady uważa się również osady ściekowe

Odzysk – to wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania, określone w załączniku nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach

Opłata depozytowa – to opłata pobierana przy sprzedaży detalicznej akumulatorów ołowiowych (kwasowych) jako osobnych produktów, której zwrot następuje po

przekazaniu zużytego akumulatora sprzedawcy detalicznemu tych akumulatorów lub do punktu systemu zbiórki zużytych akumulatorów zorganizowanego przez przedsiębiorcę

Oплата produktowa – to opłata obliczana i wpłacana za opakowania w przypadku sprzedaży produktów w tych opakowaniach, a także opłata obliczana i wpłacana w przypadku sprzedaży akumulatorów niklowo – kadmowych, ogniwi i baterii galwanicznych, opon, lamp wyładowczych, olejów smarowych oraz urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych, wymienionych w załącznikach nr 1 – 3 do ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej

Posiadacz odpadów – każdy, kto faktycznie włada odpadami (wytwórca odpadów, inna osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna); domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości

Recykling – to taki odzysk, który polega na powtórnym przetwarzaniu substancji lub materiałów zawartych w odpadach w procesie produkcyjnym w celu uzyskania substancji lub materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub o innym przeznaczeniu, w tym też recykling organiczny, z wyjątkiem odzysku energii

Składowisko odpadów – to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Wyróżnia się następujące typy składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów obojętnych, składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne

Spalarnia odpadów – to instalacja, w której zachodzi termiczne przekształcanie odpadów w celu ich unieszkodliwienia

Termiczne przekształcanie odpadów – to procesy utleniania odpadów, w tym spalania, zgazowywania, lub rozkładu odpadów, w tym rozkładu pirolitycznego, prowadzone

w przeznaczonych do tego instalacjach lub urządzeniach na zasadach określonych w przepisach szczegółowych; recykling organiczny nie jest traktowany jako termiczne przekształcanie odpadów

Unieszkodliwianie odpadów – to poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych określonym w załączniku nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska

Wytwórca odpadów – to każdy, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów, oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów; wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczenie usługi stanowi inaczej

Zbieranie odpadów – to każde działanie, w szczególności umieszczanie w pojemnikach, segregowanie i magazynowanie odpadów, które ma na celu przygotowanie ich do transportu do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania

6.4. Terminologia z zakresu ochrony przyrody

Gospodarka leśna – działalność leśną w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania – z wyjątkiem skupu – drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów oraz realizację pozaprodukcyjnych funkcji lasu

Kompensacja przyrodnicza – zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych

Korytarz ekologiczny – obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów

Obszar chronionego krajobrazu – obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych

Ochrona czynna – stosowanie, w razie potrzeby, zabiegów ochronnych w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów i składników przyrody lub zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów

Ochrona częściowa – ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części

Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt – ma na celu zabezpieczenie dziko występujących roślin lub zwierząt oraz ich siedlisk, a w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, jak też zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej

Ochrona krajobrazowa – zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu

Obszar specjalnej ochrony ptaków – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju

Ochrona ścisła – całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną, a w przypadku gatunków - całoroczną ochronę należących do nich osobników i stadiów ich rozwoju

Ostoja – miejsce o warunkach sprzyjających egzystencji roślin, zwierząt lub grzybów zagrożonych wyginięciem lub rzadkich gatunków

Park krajobrazowy – obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju

Pomnikami przyrody – to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Równowaga przyrodnicza – to stan, w którym na określonym obszarze istnieje równowaga we wzajemnym oddziaływaniu: człowieka, składników przyrody żywej i układu warunków siedliskowych tworzonych przez składniki przyrody nieożywionej

Różnorodność biologiczna – zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami, oraz zróżnicowanie ekosystemów

Siedlisko przyrodnicze – obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne

Specjalny obszar ochrony siedlisk – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków

Użytki ekologiczne – to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Walory krajobrazowych – wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WYSZAKÓW

1. Społeczno – gospodarcza charakterystyka Gminy Wyszaków

Administracyjnie Gmina Wyszaków położona jest w województwie mazowieckim, w obrębie powiatu wyszkowskiego, w odległości 55 km od Warszawy, 68 km od Ciechanowa oraz 75 km od Ostrołęki. Siedzibą władz samorządowych jest miasto Wyszaków.

Strukturę Gminy Wyszaków tworzy miasto Wyszaków i 28 miejscowości rozmieszczonych w 27 sołectwach. Liczba mieszkańców Gminy Wyszaków na dzień 31 grudnia 2004 r. wyniosła 37.878 mieszkańców, w tym na miasto Wyszaków przypadło 27.168 mieszkańców, zaś na sołectwa w Gminie Wyszaków – 10.710 mieszkańców. Średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosi 226 osób na km² (na terenach wiejskich – 74 osoby na km²). Gmina Wyszaków stanowi jednostkę miejsko – wiejską, która podlega procesowi szybkiej urbanizacji ze względu na pobliskie położenie miasta stołecznego.

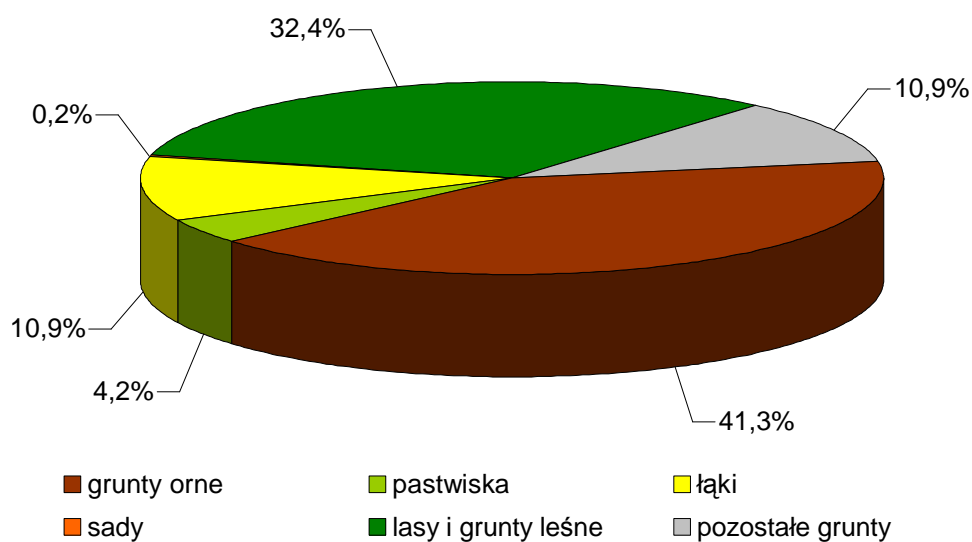
Powierzchniowo Gmina Wyszaków obejmuje 165,6 km². Strukturę użytkowania terenu Gminy Wyszaków prezentują tabele nr 1 i nr 2 oraz wykresy nr 1 i nr 2.

Tabela nr 1. Użytkowanie gruntów [ha] w gminie Wyszaków (bez miasta)

Nazwa wskaźnika	Ogólna powierzchnia administracyjna (bez miasta)	Gospodarstwa indywidualne	Pozostała powierzchnia
Ogólna powierzchnia gruntów	14.482	10.214	4.268
Użytki rolne ogółem	8.206	8.120	86
Grunty orne	5.984	5.944	40
Sady	35	35	-
Łąki trwałe	1.583	1.549	34
Pastwiska trwałe	604	592	12
Lasy i grunty leśne ogółem	4.693	1.931	2.762
Pozostałe grunty i nieużytki ogółem	1.583	163	1.420

Źródło: dane Urzędu Gminy Wyszaków na dzień 31 maja 2004 r.

Wykres nr 1. Użytkowanie gruntów [%] w gminie Wyszaków (bez miasta)

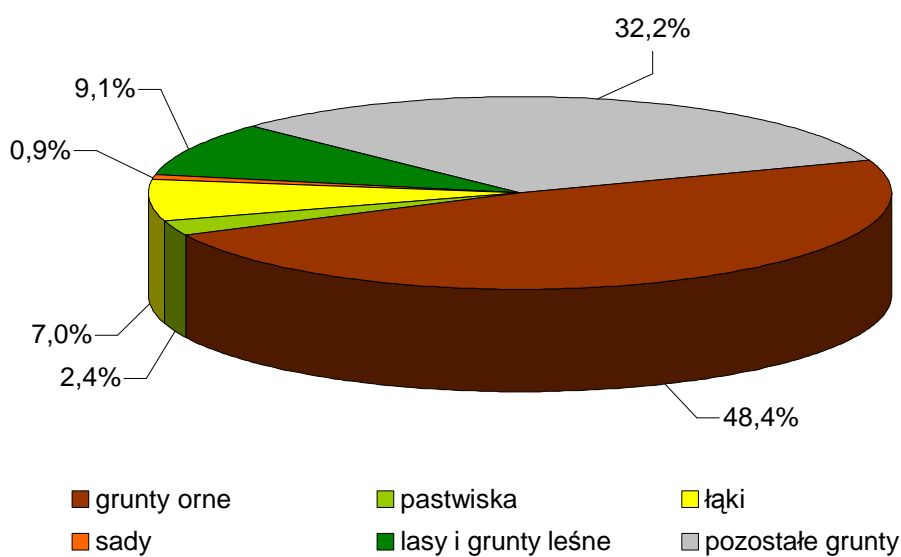
Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 2. Użytkowanie gruntów [ha] w mieście Wyszaków

Nazwa wskaźnika	Ogólna powierzchnia administracyjna	Gospodarstwa indywidualne	Pozostała powierzchnia
Ogólna powierzchnia gruntów	2 078	1 180	898
Użytki rolne ogółem	1 219	1 112	107
Grunty orne	1 006	952	54
Sady	18	18	-
Łąki trwałe	145	105	40
Pastwiska trwałe	50	37	13
Lasy i grunty leśne ogółem	190	50	140
Pozostałe grunty i nieużytki ogółem	669	18	651

Źródło: dane Urzędu Gminy Wyszaków na dzień 31 maja 2004 r.

Wykres nr 2. Użytkowanie gruntów [%] w mieście Wyszaków

Źródło: opracowanie własne

W ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Gminy Wyszaków na koniec sierpnia 2004 r. zarejestrowane były 3.602 podmioty gospodarcze. Największe przedsiębiorstwa działające na terenie Gminy Wyszaków to: REXAM Wyszaków S.A., POMEL Sp. z o.o., TI POLAND Zakład w Wyszakowie, HORIZONT ROLOS Sp. z o.o., ROLIMPEX S.A., Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, MLEX Sp. z o.o., Wyszakowskie Przedsiębiorstwo Budowlane Ryszard Łukasiuk, Fabryka Domów, PEC Sp. z o.o., PW i K Sp. z o.o.

Pomimo postępującej urbanizacji i rozwoju prywatnej przedsiębiorczości rolnictwo stanowi ważne źródło utrzymania lokalnej społeczności.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. na terenie Gminy Wyszaków zlokalizowanych było 2.354 gospodarstwa, przy czym w mieście było ich 537, zaś na terenach wiejskich – 1.817.

W rejonie Wyszakowa dominują gospodarstwa mniejsze niż 5 ha, które stanowią około 51%, a gospodarstwa powyżej 10 ha to tylko 6%. W Gminie Wyszaków przeważają gleby niższych klas bonitacyjnych, w związku z czym istniejące tu gospodarstwa mają bardzo ograniczone możliwości intensyfikacji produkcji rolnej.

Większość gospodarstw prowadzi chów kilku sztuk bydła i trzody chlewnej oraz zajmuje się uprawą zbóż i ziemniaków.

2. Przyrodnicza charakterystyka Gminy Wyszaków

2.1. Ukształtowanie terenu i budowa geologiczna

Według podziału fizyczno – geograficznego¹⁶ teren Gminy Wyszaków położony jest na Nizinie Północnomazowieckiej, w skład której wchodzi: Wysoczyzna Ciechanowska, Równina Kurpiowska i Międzyrzecze Łomżyńskie.

Rzeźba terenu obszaru Gminy jest konsekwencją budowy geologicznej najmłodszych utworów, stanowiących powierzchniowe partie, jak również działalności erozyjnej występujących tu cieków. Ponad 50% całego obszaru pokrywają zdenudowane równiny moreny dennej powodując, że teren ten przedstawia lekko falistą powierzchnię.

Obszar Gminy Wyszaków położony jest w południowej części mezoregionu – Międzyrzecze Łomżyńskie oraz wkracza w Dolinę Dolnego Bugu (mezoregion Niziny Środkowomazowieckiej).

Międzyrzecze Łomżyńskie znajduje się między dolinami Narwi i Bugu. Są to tereny przeważnie niskie i płaskie. Znajdują się tu słabo zaznaczone ślady moren z różnych faz recesji stadiału Wkry.

W północnej części obszaru występują formy czołowo – morenowe i kemowe, otoczone najczęściej płaską i falistą wysoczyzną morenową. W południowej części rzeźba mezoregionu jest monotonna i płaska. Stanowią ją równiny sandrowe, znaczące liczne przepływy wód roztopowych ku dolinie Bugu. W pobliżu doliny Narwi rozciągają się wydmy śródlądowe.

Po prawej stronie Bugu piaszczysta wysoczyzna polodowcowa opada stromą krawędzią (do 18m wysoką) ku dolinie Bugu.

Dolina Dolnego Bugu stanowi odcinek doliny Bugu między Małkinią a Kotliną Warszawską. Ma ona kilka kilometrów szerokości i obejmuje łukowy teras zalewowy z licznymi starorzeczami i wyższe terasy akumulacyjne, przeważnie zawydmione i zalesione.

¹⁶ Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 r.

W wyniku akumulacyjnej i erozyjnej działalności lodowca (Złodowacenie Środkowopolskie) i wód polodowcowych oraz współczesnych rzek i wiatru na terenie Gminy Wyszaków i okolic powstała urozmaicona rzeźba terenu. Wśród występujących tu form terenu wymienić należy: równiny zdenudowanej wysoczyzny i jej krawędź, asymetryczną dolinę Bugu, akumulacyjno – erozyjne terasy doliny Bugu, równiny sandrowe oraz wydmy śródlądowe.

Obecnie istotnym czynnikiem powodującym przekształcanie rzeźby terenu jest również gospodarcza działalność człowieka.

Wiercenia geologiczne pozwoliły stwierdzić w podłożu występowanie osadów związanych genetycznie z ostatnią epoką lodowcową. Reprezentują je: szara glina zwałowa, wodno-lodowcowe piaski i żwiry. Występują tu również osady pochodzenia rzecznoego, piaski wydmowe a w dolinie Bugu – namuły bagienne i torfy. Na wysoczyźnie w okolicach Wyszakowa występują gleby bielcowe. W dolinie Bugu – mady, gleby mułowo – bagienne oraz torfowe.

2.2. Warunki klimatyczne

Na obszarze Gminy Wyszaków występuje klimat wyżyn środkowych¹⁷. Gmina Wyszaków położona jest w obrębie tzw. dzielnicy podlaskiej. Główne parametry klimatyczne kształtują się tu następująco:

- opady – wartość średnioroczna wynosi 550-650mm
- pokrywa śnieżna zalega średnio przez 80-87 dni
- izotermy stycznia kształtują się na poziomie -4°C / $-4,5^{\circ}\text{C}$
- izotermy lipca - $+18^{\circ}\text{C}$
- mało częstość występowania silnych wiatrów (co przy znacznej lesistości daje słabe przewietrzanie terenu).

¹⁷ Romer E. *Regiony klimatyczne Polski*. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław 1949 r.

Wiatry mają przeważający kierunek zachodni, latem wzrasta udział wiatrów północno – zachodnich, zimą – południowo – zachodnich. W przejściowych porach roku pojawiają się wiatry z sektora wschodniego, a jesienią – południowo – zachodniego.

Na obszarze doliny rzeki Bug występują często inwersyjne stany temperatury powietrza. To niekorzystne zjawisko utrudnia rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń powietrza z niskich źródeł. Dla wszystkich emitorów wyrzucających zanieczyszczenia powyżej warstwy inwersyjnej jest to korzystna sytuacja, gdyż warstwa hamująca nie pozwala na opadanie zanieczyszczeń w pobliżu emitorów. Jednocześnie w warstwie przyziemnej występuje ograniczona dyfuzja pionowa powodująca hamowanie procesów unoszenia mas powietrza, ich mieszanie i przewietrzanie terenu. Zjawisku temu towarzyszy zwykle wzmożenie uciążliwości emitowanych zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery. Zjawiska takie są typowe dla okolic miasta Wyszaków.

Na terenie Gminy Wyszaków szczególnym mikroklimatem cechują się Rybienko Leśne i Kamieńczyk, gdzie znajduje się ok. 2 tys. działek rekreacyjnych i kilkanaście ośrodków wypoczynkowych.

2.3. Zasoby wodne

Zasoby wód powierzchniowych Gminy Wyszaków stanowi zasadniczo rzeka Bug z lewobrzeżnym dopływem rzeką Liwiec. Uzupełnienie powyższych zasobów stanowią mniejsze rzeczki, tj. Struga oraz wody prowadzone przez nienazwane cieki i rowy melioracyjne.

Rzeka Bug (III rzędowy lewobrzeżny dopływ Narwi), stanowiąca największy ciek wodny powiatu wyszkowskiego. Na wysokości miasta Wyszakowa Bug płynie asymetryczną doliną, o płaskim dnie w kierunku południowo – zachodnim, w której występuje kilka rozległych teras zalewowych. Na swym prawym brzegu rzeka zbliża się do krawędzi wysoczyzny, powodując jej podcinanie. Genetycznie dolina Bugu jest pozostałością wyżłobionej przez wody polodowcowe podczas zlodowacenia środkowopolskiego pradoliny.

Bug jest rzeką nieuregulowaną, dziką, stąd też zarówno szerokość jej koryta, jak i głębokość jest bardzo zmienna i na poszczególnych odcinkach wykazuje znaczne zróżnicowanie. Poza nurtem rzeka jest płytka. Istnieje tu dużo płycizn i piaszczystych łach, które często zarastają roślinnością. Powoduje to zmiany biegu rzeki i w konsekwencji odcięcia starego koryta tworzenie starorzeczy. Z czasem ulegają one zarośnięciu i przekształceniu w pokłady torfu (w czasie geologicznym). W dolinie Bugu można zaobserwować starorzecza w różnych stadiach rozwoju. Bug charakteryzuje duża zmienność przepływów, ściśle uzależniona od warunków pogodowych. Na wiosnę (w okresie tajenia śniegu) i latem (po obfitych deszczach) często zdarzają się powodzie.

Główny dopływ Bugu, rzeka Liwiec, charakteryzująca się płytką, piaszczystą doliną o zmiennej szerokości od ok. 200 m do kilku kilometrów. Szerokość koryta waha się w granicach od ok. 5 do 50 m. Liwiec uchodzi do Bugu w rejonie wsi Kamieńczyk.

Istotnym elementem wód powierzchniowych w Gminie Wyszaków są położone w dolinie Bugu liczne rozlewiska, podmokłe łąki i bagniska, pełniące funkcję naturalnych zbiorników retencyjnych.

Przepływ wody pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska (atmosferą, litosferą i hydrosferą) jest zjawiskiem ciągłym i niezwykle istotnym dla funkcjonowania przyrody. Niestety coraz częściej gospodarcza działalność człowieka powoduje zaburzenie i przekształcenie naturalnego obiegu wody.

W gminie Wyszaków największy stopień przekształcenia obiegu wody występuje na obszarze miasta. Całkowita zabudowa naturalnej powierzchni terenu spowodowała, że istotnym zmianom uległy tu: spływ powierzchniowy wód opadowych w kierunku doliny Bugu oraz ich transpiracja do atmosfery i infiltracja w glebie. Na pozostałych obszarach gminy, w związku z umiarkowanym rolnictwem i wysokim stopniem zalesienia, stopień przekształcenia obiegu wody jest stosunkowo niski.

Wody podziemne na terenie Gminy Wyszaków związane są przede wszystkim z czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi oraz kredowymi i jurajskimi. Ze względów eksploatacyjnych największe znaczenie posiada poziom czwartorzędowy, co ma związek z jego łatwością odnawiania i płytkim występowaniem. W obrębie gminy lokalizację

posiada jeden główny zbiornik wód podziemnych. Jest to GZWP nr 215A (wg Kleczkowskiego), stanowiący zbiornik porowy, o warstwie wodonośnej w utworach triasowych i średniej głębokości ujęć ok. 180 m. Ze względu na naturalne zabezpieczenia od wpływów z powierzchni, nie jest on objęty strefą ochrony, a wpływ działalności człowieka na jakość jego zasobów można za znikomy.

2.4. Gleby i surowce mineralne

Na obszarze Gminy Wyszaków dominują generalnie gleby słabe, wykształcone na podłożu piaszczystym w obrębie wysoczyzny. Są to głównie gleb brunatnych wylugowanych, bielicowych i pseudobielicowych, miejscami czarnych ziem i gleb szarych. Na fragmentach dna doliny Bugu (głównie w starorzeczach) oraz w obniżeniach dolin bocznych, a także lokalnie w obniżeniach na terasie nadzalewowej wykształciły się gleby organiczne: torfowe, mające często charakter torfowisk niskich oraz mady.

Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej szacowany jest przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach na poziomie powiatów. Dla powiatu wyszkowskiego wynosi on 48,9 (dla województwa mazowieckiego – 59,4, dla kraju – 66,6).

Na terenie Gminy Wyszaków nie posiadają lokalizacji udokumentowane złoża surowców mineralnych.

2.5. Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe

Lasy na terenie Gminy Wyszaków należą do Nadleśnictwa Wyszaków (położone po prawej stronie rzeki Bug) i Nadleśnictwa Drewnica (położone po lewej stronie rzeki Bug). Nadleśnictwo Wyszaków gospodaruje na terenach Puszczy Białej, Nadleśnictwa Drwenica – Puszczy Białej i Kamienieckiej.

Przyrodniczo lasy Gminy Wyszaków należą do: krainy Mazowiecko – Podlaskiej (IV), dzielnic Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej (5) oraz mezoregiony

Wyszoczyzny Łomżyńskiej i Doliny Dolnego Bugu (b). Charakteryzuje je urozmaicony skład gatunkowy, liczne pomniki przyrody i stanowiska gatunków rzadkich i chronionych. Przeważają lasy iglaste – sosnowe, tylko w podmokłych miejscach liściaste, głównie olsy i łęgi.

Dominują tu młode lasy sosnowe (do 40 lat), na mało żyznych glebach (zajmują ponad 50% powierzchni zalesionej). Stary drzewostan (powyżej 80 lat) zajmuje zaledwie ok. 9% powierzchni zalesionej. Gatunkami stanowiącymi istotną domieszkę w lasach sosnowych są dąb szypułkowy, brzoza, akacja i jarzębina. W podszycie leśnym dominuje jałowiec pospolity, kruszyna pospolita i leszczyna. Gdzie niegdzie występują kępy modrzewia polskiego. Nadbużańskie lasy bogate są w grzyby, borówki – czernicę i brusznicę. W mniejszych ilościach występują maliny, jeżyny i poziomki.

Bogata szata roślinna i urozmaicona rzeźba terenu stwarzają warunki do powstania wielu nisz ekologicznych, które chętnie zasiedlają różnorodne gatunki zwierząt – zarówno bezkręgowych, jak i kręgowych. Bezkręgowce licznie reprezentowane są przez ślimaki, motyle i żuki. Wśród gadów na uwagę zasługują: jaszczurka zwinka, gniewosz plamisty i żmija zygzakowata (prawnie chronione). Wśród ptaków poza gatunkami pospolitymi (wróbel, sikory – uboga i bogatka, sroka, kawka i gawron) na uwagę zasługują gatunki chronione: bocian czarny, żuraw oraz myszołowy – zwyczajny i włochaty. Ssaki najliczniej reprezentowane są przez drobne gryzonie (myszowate, jeże, krety i wiewiórki) oraz zwierzynę łowną (zające, lisy dziki, sarny i jelenie).

Trwająca od wieków na terenach nadbużańskiej puszczy egzystencja człowieka spowodowała silne jej przekształcenie. Znaczny procent tutejszych lasów, choć reprezentowany czasem przez wiekowe okazy, jest drzewostanem nasadzonym przez człowieka. Jako relikwyt dawnych borów w trudno dostępnych rejonach doliny Bugu zachował się jeszcze fragmenty starego, naturalnego drzewostanu.

Obecnie głównym zagrożeniem dla tutejszych lasów jest ich coraz częstsze przeznaczanie na cele nieleśne – mieszkaniowe, komunikacyjne i przemysłowe oraz zanieczyszczenie środowiska, sprzyjające masowemu pojawowi szkodników drzew.

Wysoki stopień synantropizacji roślinności charakteryzuje teren miasta. Wtórne, stworzone przez człowieka siedliska zasiedlane są przez gatunki rodzime, które ze swych naturalnych siedlisk rozprzestrzeniły się na wtórne (np. pokrzywa) bądź gatunki obce, najczęściej wprowadzone przez człowieka. W bezpośrednim sąsiedztwie osiedli, szlaków komunikacyjnych, itp. samorzutnie pojawia się roślinność ruderalna, reprezentowane głównie przez rośliny krótkotrwałe (np. perz, osty i łopian). Na terenach miejskich parków i wykorzystywanych rolniczo przejawem antropopresji jest występowanie zbiorowisk segetalnych, czyli chwastów.

Pomimo tego ogólna ocena kondycji roślinności na terenie Gminy Wyszaków, zarówno ze względu na stan sanitarny, jak i stopień synantropizacji (naturalności), pozwala ocenić ją wysoko. Świadczyć o tym może również decyzja o utworzeniu Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

III. DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ UWARUNKOWANIA OCHRONA ŚRODOWISKA NA TERENIE GMINY WYSZAKÓW

1. Ochrona powietrza atmosferycznego

Pod pojęciem *emisji zanieczyszczeń do powietrza* ¹⁸ rozumieć należy wydzielanie substancji do atmosfery. Punkt lub obszar, z którego zachodzi wydzielanie nosi nazwę *źródła emisji*.

Emisję zanieczyszczeń do powietrza podzielić można w sposób następujący:

- 1) ze względu na rozmiary źródła emisji na:
 - *punktową* (np. komin),
 - *liniową* (np. trasa komunikacyjna),
 - *powierzchniową* (np. parking samochodowy, składowisko odpadów),
- 2) ze względu na wysokość źródła emisji na:
 - *wysoką* (np. komin o wysokości > 50 m)
 - *niską* (np. palenisko domowe, mała kotłownia lokalna o wysokości < 50 m),
- 3) ze względu na rodzaj źródła emisji na:
 - *energetyczne* – pochodzące z zakładów ciepłowniczych i lokalnych kotłowni,
 - *technologiczne* – związane z przemysłem,
 - *komunikacyjne*,
- 4) ze względu na sposób emisji na:
 - *nieorganizowaną* – odbywającą się w sposób nieuporządkowany (np. przeładunek substancji pyłących, nawożenie pól, wtórne pylenie z dróg),
 - *organizowaną* – odbywającą się przez urządzenia o znanych parametrach, w sposób umożliwiający zmierzenie.

¹⁸ Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r. – *Słownictwo znormalizowane – ochrona środowiska*, opracowane na podstawie następujących Polskich Norm:

- PN – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- PN – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowy)

Biorąc pod uwagę powyższy podział można stwierdzić, że na terenie gminy Wyszków emisja zanieczyszczeń do powietrza odbywa się w każdy wymieniony sposób.

Wśród głównych substancji zanieczyszczających, trafiających do powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Wyszków wymienić należy: dwutlenek siarki (SO₂), tlenki azotu (N_xO_y), tlenek węgla (CO) oraz pyły. Do powietrza w obrębie Gminy Wyszków trafiają także zanieczyszczenia technologiczne (źródła emisji zanieczyszczeń technologicznych do powietrza na terenie gminy prezentuje tabela nr 3). Specyficzny typ zanieczyszczenia powietrza w gminie stanowią odory, których źródłem są obiekty inwentarskie zlokalizowane na terenach wiejskich gminy.

Tabela nr 3. Źródła emisji zanieczyszczeń technologicznych do powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Wyszków

Lp.	Zakład/ instytucja	Lokalizacja	Liczba emitorów
1.	„DREWMARK” Zakład Produkcyjno – Usługowy – Handlowy	Rybno, gm. Wyszków	2
2.	„EKSPASZ – WYSZKÓW” Sp. z o.o.	Wyszków	2
3.	JERONIMO MARTINS Dystrybucja Sp. z o.o.	Wyszków	2
4.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska	Wyszków	1
5.	„POMEL” Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe Sp. z o.o.	Wyszków	1
6.	„POLGLASS POLSKA” S.A.	Wyszków	2
7.	Przedsiębiorstwo Energii Ciepłej	Wyszków	1
8.	Sam. Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Wyszków	1
9.	Zakład Produkcyjny J. B. „Cosmetics” Ltd.	Kamieńczyk, gm. Wyszków	1

Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

Ocenę stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego prowadzą Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska oraz Wojewódzkie i Powiatowe Stacje Sanitarno – Epidemiologiczne. Monitoring jakości powietrza realizowany jest na poziomie powiatów. Punkt pomiarowy dla powiatu wyszkowskiego znajduje się na terenie miasta Wyszaków, na ul. Daszyńskiego.

Charakterystykę stanu jakości powietrza atmosferycznego dla powiatu wyszkowskiego prezentują tabele nr 4 – 7.

Tabela nr 4. Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu wyszkowskiego w 2000 r.

Emisja zanieczyszczeń [Mg/ rok]		Zanieczyszczenia zatrzymywane lub zneutralizowane w urządzeniach oczyszczających [%]	
pyłowych	gazowych	pyłowych	gazowych
72	539	93,9	-

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowiecki. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Tabela nr 5. Stężenia średnioroczne ważniejszych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego w powiecie wyszkowskim w 2000 r.

Lokalizacja stanowiska pomiarowego: Wyszaków, ul. Daszyńskiego			
Rodzaj zanieczyszczenia	Stężenie średnioroczne [µg/ dm ³]	% Da	Stężenie max 24 – h [µg/ dm ³]
dwutlenek siarki	1,2	3,0	6,0
dwutlenek azotu	24,7	61,8	49,9
pył zawieszony BS	13,2	-	58,7

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowiecki. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Tabela nr 6. Średnia wielkość opadu pyłu, ołowiu i kadmu w powiecie wyszkowskim w 2000 r.

Średni opad pyłu [g/ (m ² rok)]	Średni opad ołowiu [mg/ (m ² rok)]	Średni opad kadmu [mg/ (m ² rok)]
<i>norma 200 g/ (m²rok)</i>	<i>norma 100 mg/ (m²rok)</i>	<i>norma 10 mg/ (m²rok)</i>
68,60	11,00	0,60

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowiecki. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Tabela nr 7. Emisja zanieczyszczeń do powietrza w powiecie wyszkowskim w 2002 r.

Rodzaj źródeł	SO ₂	NO _x	CO	PM 10	C ₆ H ₆	Pb
	Mg/ rok					
punktowe	196	352	37	20	-	-
powierzchniowe	436	186	467	1533	-	-
liniowe	31	403	526	27	4,9	0,052

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowiecki. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Biorąc pod uwagę konieczność dostosowania polskiego prawa do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej ustawa – Prawo ochrony środowiska wprowadziła nowe zasady oceny, kontroli i kształtowania jakości powietrza atmosferycznego w Polsce. Na podstawie rocznej oceny poziomu substancji w powietrzu dokonano klasyfikacji badanych stref w następujący sposób (art. 89 ustawy):

- 1) klasa C – poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji,
- 2) klasa B – poziom choćby jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji,
- 3) klasa A – poziom substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego.

Stan jakości powietrza atmosferycznego oceniany jest pod kątem ochrony zdrowia ludzi oraz ochrony roślin. Ocena jakości powietrza z punktu widzenia ochrony zdrowia ludzi dotyczyła oceny zanieczyszczenia powietrza: SO₂, NO₂, CO, pyłem zawieszonym PM₁₀, ołowiem, benzenem i ozonem. Ocena jakości powietrza pod kątem ochrony roślin dokonywana jest dla: SO₂ (stężenie średnie roczne), NO (stężenie średnie roczne) i ozonu.

Obszar powiatu wyszkowskiego ze względu na ochronę zdrowia oraz ze względu na ochronę roślin w oparciu o przeprowadzone badania został zakwalifikowany dla klasy A¹⁹, czyli strefy, w której poziom substancji zanieczyszczających nie przekracza poziomu dopuszczalnego.

2. Ochrona środowiska przed hałasem i polami elektromagnetycznymi

Szkodliwość bądź uciążliwość hałasu dla środowiska przyrodniczego i społecznego zależy od jego natężenia, częstotliwości, charakteru zmian w czasie, zawartość składowych niesłyszalnych i długotrwałości działania. Ocena stanu środowiska w efekcie emisji hałasu z różnych źródeł dokonywana jest przy pomocy *równoważnego poziomu dźwięku* wyrażonego w dB²⁰.

Wyniki pomiarów odnoszone są do wartości dopuszczalnych zawartych w Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 lipca 2004 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku²¹ oraz wartości progowych zawartych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu²².

Na wstępie zaznaczyć należy, że na terenie Gminy Wyszaków nie są prowadzone pomiary natężenia hałasu oraz monitoring jakości klimatu akustycznego, co uniemożliwia ocenę zagrożenia środowiska w tym zakresie.

¹⁹ Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego w województwie warszawskim, Raport za rok 2004, Raport opracowany w Wydziale Monitoringu Środowiska WIOŚ w Warszawie, 2005 r.

²⁰ art. 3 pkt 27 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)

²¹ Dz. U. Nr 178, poz. 1841

²² Dz. U. Nr 8, poz. 81

Klimat akustyczny w Gminie Wyszaków kształtowany jest w głównej mierze przez: komunikację i sferę przemysłowo – usługową. W mniejszym zakresie na akustyczną jakość środowiska mają obiekty użyteczności publicznej (tj. szkoły, place zabaw). W ostatnich latach zaobserwować można na terenie Gminy Wyszaków, a w szczególności na terenie miasta wzrost emisji hałasu do środowiska związany przede wszystkim z rozwojem drobnych zakładów rzemieślniczych, szczególnie tych lokalizowanych w dzielnicach z zabudową jednorodzinną oraz z rosnącą liczbą samochodów na drogach gminy, która w połączeniu z nienajlepszym stanem nawierzchni oraz brakiem ekranów akustycznych (nawet w postaci zadrzewień) powoduje wysoce negatywny wpływ na otoczenie.

Znaczną uciążliwość akustyczną stwarzają głównie drogi ponadlokalne, a w szczególności:

- droga krajowa nr 8 relacji Warszawa – Wyszaków – Białystok prowadząca znaczny ruch pojazdów, z dużym udziałem transportu ciężkiego (Ślubów, Deskurów, Lucynów, Tumanek, Skuszew oraz Wyszaków),
- droga krajowa nr 62 Łochów – Wyszaków – Serock (Puste Łąki, Skuszew, Wyszaków, Rybienko Nowe, Rybienko Stare, Rybno, Kręgi Nowe),
- droga wojewódzka nr 618 Gołymin – Pułtusk – Wyszaków (Łosinno, Olszanka, Wyszaków (ulica Pułtuska, ul. Gen. J. Sowińskiego).

Nie bez znaczenia pozostaje także brak obwodnicy miasta Wyszaków, przez centrum którego przebiega większość ruchu tranzytowego.

Prawdopodobnie w wielu zakładach przemysłowych na halach produkcyjnych mają miejsce przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu w środowisku. Jednak ze względu na zastosowanie zabezpieczeń akustycznych (np. ekrany akustyczne, okna o zwiększonej izolacji, wytłumienia ścian) emisja ta nie jest uciążliwa dla otoczenia.

Coraz powszechniejsze zagrożenie dla jakości środowiska przyrodniczego i społecznego stanowią pola elektromagnetyczne, niestety zarówno na terenie Gminy

Wyszaków, jak i całego powiatu wyszkowskiego nie są prowadzone pomiary emisji pól elektromagnetycznych do środowiska.

Źródło promieniowania elektromagnetycznego stanowi każde urządzenie bądź instalacja, w których następuje przepływ prądu np. sieci energetyczne, stacje radiowe i telewizyjne, CB – radio, urządzenia radiowo – nawigacyjne, urządzenia elektryczne wykorzystywane w domu oraz stacje bazowe i telefony telefonii komórkowej, które wśród lokalnych społeczności budzą największy sprzeciw na etapie lokalizacji. Źródła oraz zakresy częstotliwości emitowanych pól prezentuje tabela nr 8.

Tabela nr 8. Źródła emisji pól elektromagnetycznych

Opis pola	Przedział częstotliwości	Długość fali	Źródła oraz okoliczności występowania pól
Stałe pola elektryczne i magnetyczne	0	-	Silniki elektryczne, elektroliza i przemysł
Pola sieciowe	50 lub 60 Hz	6000 lub 5000 km	Elektroenergetyka, oświetlenie, silniki, urządzenia zasilane z sieci, przemysł
Pola bardzo niskich częstotliwości	0,1 – 1,0 kHz	300 – 3000 km	Urządzenia przemysłowe
Pola niskich częstotliwości	1 – 100 kHz	3 – 300 km	Urządzenia przemysłowe
Fale radiowe	0,1 – 300 MHz	1 – 3000 m	Radiofonia (fale długie, średnie, krótkie i UKF), radiotelefony, urządzenia medyczne
Mikrofale	0,3 – 300 GHz	1 – 1000 mm	Radiolokacja, radionawigacja, telefonia komórkowa, urządzenia medyczne, domowe oraz przemysłowe

Źródło: *Stan środowiska w województwie mazowieckim*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2003 r.

Tabela nr 9 prezentuje lokalizację na terenie Gminy Wyszaków urządzeń nadawczych emitujących do środowiska promieniowanie elektromagnetyczne.

Tabela nr 9. Źródła emisji pól elektromagnetycznych na terenie Gminy Wyszaków

Lp.	Nazwa urządzenia nadawczego	Lokalizacja obiektu
1.	Stacja UKF na kominie PEC	ul. Przemysłowa, dz. 1180
2.	Stacja bazowa telefonii komórkowej, Polska Telefonia Cyfrowa ERA GSM	ul. Przemysłowa, dz. 1180
3.	Stacja bazowa telefonii komórkowej, Polkomtel S. A.	ul. Przemysłowa, dz. 1180
4.	Stacja bazowa telefonii komórkowej, Polska Telefonia Cyfrowa Sp. z o.o.	ul. Przemysłowa, dz. 1180
5.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Rybieńko Stare, dz. 261
6.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	ul. Strażacka, dz. 4876/ 4
7.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	ul. Daszyńskiego, dz. 3690/ 1

Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Gmina Wyszaków położona jest w zlewni rzeki Bug. Obecnie na terenie gminy nie posiada lokalizacji punkt pomiarowo – kontrolny, w ramach którego prowadzone byłyby badania jakości wód rzeki Bug (w latach 1994 – 1995 na Bugu w Wyszakowie zlokalizowany był również punkt sieci reperowej (obsługiwany przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej).

Najbliższy punkt pomiarowo – kontrolny, prowadzony w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska realizowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, zlokalizowany jest w miejscowości Popowo, gm. Somianka na 11,7 km biegu rzeki.

Problem czystości wód powierzchniowych na terenie Gminy Wyszaków stanowi problemem ponadlokalnym. Na stan czystości rzeki Bug na terenie Gminy Wyszaków (od lat prowadzącej wody pozaklasowe) największy wpływ, oprócz zanieczyszczeń

niesionych z innych obszarów położonych w wyższych partiach zlewni (z Polski i Ukrainy), mają ścieki komunalne i przemysłowe, spływy powierzchniowe z terenów rolniczych (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin) oraz terenów komunikacyjnych, a także nielegalne zrzuty nieoczyszczonych ścieków.

Charakterystykę stanu jakościowego wód rzeki Bug (na poziomie powiatu) przedstawiają poniższe tabele nr 10, 11 i 12.

Na terenie Gminy Wyszaków swoje wody prowadzą także inne ciekі, stanowiące dopływ rzeki Bug, np. Liwiec, Struga. Jednak jakość ich wód nie jest kontrolowana.

Tabela nr 10. Jakość wód rzeki Bug wg stężeń charakterystycznych

Rodzaj zanieczyszczenia	Długość odcinka rzeki [w km] zaliczonego do danej klasy czystości											
	I			II			III			NON		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Parametry fizyko-chemiczne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	71,2	11,7	11,0	122,2	181,7	135,4
Parametry bakterio-logiczne	0,0	0,0	0,0	15,1	5,0	8,0	72,2	188,4	138,4	106,1	0,0	0,0
Parametry hydrobiologiczne	0,0	b. d.	b. d.	0,0	b. d.	b. d.	0,0	b. d.	b. d.	193,4	b. d.	b. d.
Klasyfikacja ogólna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,7	11,0	193,4	181,7	135,4

b. d. – brak danych

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim”, 2001 r., „Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim”, 2002 r. oraz „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 r.”, 2003 r.

Tabela nr 11. Monitoring wód rzeki Bug w punkcie pomiarowym Popowo, gm. Somianka

Km biegu rzeki	Gmina/ powiat	Klasy czystości (ocena ogólna)			Wskaźniki decydujące o NON (metoda stężeń charakterystycznych)		
		1990	1995	2000	1990	1995	2000
11,7	Somianka/ wyszkowski	NON	n. b.	NON	BZT ₅ , NO ₂ , zawiesina ogólna, m. coli	n. b.	chlorofil

Wyjaśnienia skrótów:

- BZT₅ – pięciodobowe biochemiczne zapotrzebowanie na tlen
- NO₂ – azot azotynowy
- m. coli – miano coli
- n. b. – nie badano

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim”. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Tabela nr 12. Zmiany stężeń charakterystycznych wybranych parametrów w zlewni rzeki Bug w latach 1986 – 2001 w punkcie pomiarowo – kontrolnym w Popowie

Parametr	Rok badania			
	1986	1991	1996	2001
BZT ₅ (mg O ₂ / dm ³)	7,5	13,2 *	b. d.	7,4
Azot azotynowy (mg N - NO ₂ / dm ³)	b. d.	0,03	b. d.	0,02
Fosforany (mg PO ₄ / dm ³)	0,4	1,0	b. d.	0,4
Zawiesina (mg/ dm ³)	85,0	116,5	b. d.	48,5
Miano Coli	0,1	0,04	b. d.	0,02
Klasa wody w punkcie	NON	NON	NON	III

* - kolor czerwony oznacza wartości pozaklasowe

b. d. – brak danych

Źródło: „Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim”. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.

Jakość wód podziemnych na terenie Gminy Wyszaków badana jest w ramach monitoringu krajowego, prowadzonego przez Państwowy Instytut Geologiczny. Na terenie gminy zlokalizowany jest jeden punkt pomiarowy – nr 1682 w mieście Wyszaków.

Badania wód podziemnych przeprowadzone dla powyższego otworu w 2000 r. pozwoliły zaszeregować badane wody do klasy I a, czyli do wód o najwyższej jakości bez przekroczeń dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń, nadające się celów pitnych bez uzdatniania. W 2002 r. badania wód podziemnych wykazały, iż ich jakość mieści się w klasie I b, czyli wód wysokiej jakości, nieznacznie zanieczyszczone o naturalnym chemizmie, odpowiadających wodom do celów pitnych i gospodarczych wymagających prostego uzdatniania.

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią wody podskórne na ogół na głębokości do 1 – 5 m, o zwierciadle swobodnym, bardzo narażone na zanieczyszczenia pochodzące z powierzchni terenu, w związku z czym praktycznie nieużytkowane. Drugi poziom wodonośny występuje na głębokości 20 – 45 m p.p.t. i stanowią go wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości ok. 1 – 10 m. Wydajność ujęć czerpiących z tego poziomu waha się w granicach 25 – 50 m³/h. Trzeci poziom wodonośny występuje na głębokości ok. 50 – 60 m p.p.t. i jest najbardziej zasobny w wodę. Wydajność studni ujmujących wody z tej warstwy waha się w granicach 45 – 70 m³/h. Są to również wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości 1 – 4,5 m.

4. Ochrona powierzchni ziemi

Do elementów środowiska przyrodniczego szczególnie zagrożonych rozwojem cywilizacji należy powierzchnia ziemi, a zwłaszcza jej powierzchniowa warstwa – gleba. Jest ona bowiem nie tylko wycofywana z produkcji leśnej i rolnej i przeznaczana na tereny budowlane, komunalne i przemysłowe, ale także degradowana przez chemiczne zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa, zmianę stosunków wodnych i przekształcenia powierzchni terenu.

Na terenie Gminy Wyszaków podstawowym sposobem degradacji powierzchni terenu jest zabudowa obszaru wysoczyzny, na której zlokalizowane jest miasto.

Mechaniczne przekształcenia litosfery mają również miejsce w dolinie Bugu, w rejonie wychodni piasków rzecznych i wydmych, wykorzystywanych gospodarczo przez miejscowe zakłady (np. do produkcji materiałów budowlanych, szkła).

Badaniem właściwości agrochemiczne gleb na terenie województwa mazowieckiego zajmuje się Stacja Chemiczno – Rolnicza w Warszawie – Wesołej. Badanie te prowadzone są jednak wyłącznie na poziomie powiatu. Na ich podstawie właściwości agrochemiczne gleb na terenie powiatu wyszkowskiego (a więc także na terenie Gminy Wyszaków) scharakteryzować można w sposób następujący²³:

- 1) *odczyn* – 81 – 100 % gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych,
- 2) *potrzeby wapnowania* – 81 – 100 % gleb o potrzebach wapnowania koniecznych i potrzebnych,
- 3) *zasobność w fosfor* – 41 – 60 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu,
- 4) *zasobność w potas* – 61 – 80 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu,
- 5) *zasobność w magnez* – 61 – 80 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości magnezu.

5. Gospodarka odpadami

Pod pojęciem *odpadów*²⁴ rozumieć należy wszystkie przedmioty oraz substancje stałe, a także nie będące ściekami substancje ciekłe powstające w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej lub bytowania człowieka, nieprzydatne w miejscu lub czasie, w którym powstały, a także nie przeznaczone do zagospodarowania w określonym miejscu i czasie. Mianem *gospodarowania odpadami*²⁵ określa się zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów.

²³ *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 roku*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2003 r.

²⁴ Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r. – *Słownictwo znormalizowane – ochrona środowiska*. opracowane na podstawie Polskiej Normy – PN – Z – 15010: 1999 – Odpady. Terminologia. PN – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia

²⁵ art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)

Zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju w sposób szczegółowy regulują przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach²⁶ oraz akty wykonawcze do niniejszej ustawy.

Na terenie Gminy Wyszaków powstają²⁷:

- 1) *odpady komunalne* – czyli odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych,
- 2) *odpady niebezpieczne* – odpady, które w swym składzie zawierają substancje będące niebezpieczne dla zdrowia człowieka oraz środowiska (np. PCB, metale niebezpieczne),
- 3) *odpady przemysłowe* – substancje, materiały niespożytkowane i wyroby zdyskwalifikowane w miejscu produkcji,
- 4) *komunalne osady ściekowe* – czyli pochodzące z oczyszczalni ścieków osady z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków komunalnych oraz innych ścieków o składzie zbliżonym do składu ścieków komunalnych.

Źródłem powstawania powyższych kategorii odpadów są gospodarstwa domowe i rolne, obiekty użyteczności publicznej oraz zakłady usługowo – produkcyjne, a sezonowo także obiekty turystyczne.

Szczegółową analizę gospodarki odpadami na terenie Gminy Wyszaków prezentuje tom 2 niniejszego opracowania pt. *Plan gospodarki odpadami dla Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012*.

²⁶ Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.

²⁷ art. 3 ust. 3 pkt 2 i 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.) oraz *Słownictwo znormalizowane – ochrona środowiska*. Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r.

6. Ochrona przyrody

W myśl art. 6 ustawy z 14 czerwca 2004 r. o ochronie przyrody formami ochrony przyrody są: *parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.*

Na terenie Gminy Wyszków formy ochrony przyrody reprezentowane są przez pomniki przyrody oraz obszary Natura 2000.

Za *pomnik przyrody*²⁸ uznać można pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno – pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, skałki, jary, gazy narzutowe, jaskinie.

Na terenie gminy status pomnika przyrody posiada 18 drzew – wszystkie należą do gatunku dąb szypułkowy. Ich szczegółową charakterystykę prezentuje tabela nr 13.

Tabela nr 13. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Wyszków

Lp.	Akt stanowiący/ data utworzenia	Lokalizacja	Charakterystyka
1.	U. W. w Warszawie nr 177 Zn Rlop 831/25/72 01.08.1972	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Lucynów Mały, koło szosy Warszawa – Wyszków	wiek – brak danych obwód – 388 cm wysokość – 18 m
2.	U. W. w Warszawie nr 195 Zn Rlop 831/47/72 06.09.1972	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – park miejski	wiek – brak danych obwód – 295 cm wysokość – 25 m

²⁸ art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)

Lp.	Akt stanowiący/ data utworzenia	Lokalizacja	Charakterystyka
3.	U. W. w Warszawie nr 466 Zn RIS X – 831/90/74 27.06.1974	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Drogoszewo działka pryw. – Wacław Roicki	wiek – brak danych obwód – 470 cm wysokość – 20 m
4.	U. W. w Warszawie nr 467 Zn RIS X – 831/91/74 27.06.1974	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Drogoszewo działka pryw. – Wacław Roicki	wiek – brak danych obwód – 377 cm wysokość – 18 m
5.	U. W. w Warszawie nr 468 Zn RIS X – 831/92/74 27.06.1974	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Drogoszewo działka pryw. – Józef Roicki	wiek – brak danych obwód – 377 cm wysokość – 18 m
6.	U. W. w Warszawie nr 672 Zn RIS X – 831/125/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Halin, park przy ośrodku wypoczynkowym	wiek – brak danych obwód – 300 cm wysokość – 22 m
7.	U. W. w Warszawie nr 673 Zn RIS X – 831/126/75 19.05.1974	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 299 a	wiek – brak danych obwód – 300 cm wysokość – 12 m
8.	U. W. w Warszawie nr 674 Zn RIS X – 831/127/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 298	wiek – brak danych obwód – 375 cm wysokość – 22 m
9.	U. W. w Warszawie nr 675 Zn RIS X – 831/128/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 278 a	wiek – brak danych obwód – 310 cm wysokość – 28 m
10.	U. W. w Warszawie nr 676 Zn RIS X – 831/129/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 295 a	wiek – brak danych obwód – 330 cm wysokość – 28 m
11.	U. W. w Warszawie nr 676 Zn RIS X – 831/129/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 295 a	wiek – brak danych obwód – 378 cm wysokość – 30 m
12.	PWRN w Warszawie nr 110 Zb – 5/4/896/58 27.06.1958	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Kamieńczyk, grunty wspólnoty leśnej	wiek – brak danych obwód – 300 cm wysokość – 18 m

Lp.	Akt stanowiący/ data utworzenia	Lokalizacja	Charakterystyka
13.	PWRN w Warszawie nr 113 Zb – 5/7/899/58 27.06.1958	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Kamieńczyk, grunty wspólnoty leśnej	wiek – brak danych obwód – 400 cm wysokość – 18 m
14.	PWRN w Warszawie nr 112 Zb – 5/6/898/58 27.06.1958	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Kamieńczyk, grunty wspólnoty leśnej	wiek – brak danych obwód – 373 cm wysokość – 17m
15.	U. W. w Warszawie nr 464 Zn RIS X – 831/88/74 27.06.1974	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Drogoszewo	wiek – brak danych obwód – 422 cm wysokość – 22 m
16.	U. W. w Warszawie nr 465 Zn RIS X – 831/89/74 27.06.1974	nadleśnictwo – Drewnica m-ce – Drogoszewo	wiek – brak danych obwód – 320 cm wysokość – 22 m
17.	U. W. w Warszawie nr 674 Zn RIS X – 831/127/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 298	wiek – brak danych obwód – 255 cm wysokość – 22 m
18.	U. W. w Warszawie nr 675 Zn RIS X – 831/128/75 19.05.1975	nadleśnictwo – Łochów leśnictwo – Fidest, oddz. 278 a	wiek – brak danych obwód – 300 cm wysokość – 28 m

Źródło: dane Urzędu Rejonowego w Ostrołęce

Na terenie Gminy Wyszaków posiadają także lokalizację obszary wchodzące w skład europejskiego systemu obszarów chronionych NATURA 2000. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje: *obszary specjalnej ochrony ptaków* oraz *specjalne obszary ochrony siedlisk*. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ustawy o ochronie przyrody.

Pod pojęciem *obszaru specjalnej ochrony ptaków* rozumieć należy obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają

korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Mianem *specjalnego obszaru ochrony siedlisk* określa się obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków.

Charakterystykę obszarów Natura 2000 zlokalizowanych na terenie Gminy Wyszaków prezentują poniższe tabele nr 14 – 16.

Tabela nr 14. Charakterystyka obszaru „PLB140002 Dolina Dolnego Bugu” na terenie Gminy Wyszaków

Lp.	Gmina	Powierzchnia na terenie gminy [ha]
1.	m. Wyszaków	767,9
2.	Wyszaków	3.698,8
Powiat wyszkowski		9.398,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Środowiska

Tabela nr 15. Charakterystyka obszaru „PLB140009 Puszcza Biała” na terenie Gminy Wyszaków

Lp.	Gmina	Powierzchnia na terenie gminy [ha]
1.	Brańszczyk	8.275,9
2.	Długosiodło	6.377,2
3.	Rząśnik	7.126,7
4.	Wyszaków	569,8
Powiat wyszkowski		22.349,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Środowiska

Obszar „PLB140002 Dolina Dolnego Bugu” nadzorowany jest przez Dyrektora Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Siedlcach, zaś obszar „PLB140009 Puszcza Biała” nadzoruje Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie.

Kolejny obiekt chroniony w ramach obszarów specjalnej ochrony ptaków, zlokalizowany na terenie gminy, stanowi obszar o nazwie „PLB140005 Dolina Liwca”, zlokalizowany na terenie gminy Wyszaków (powierzchnia – 530,4 ha), nadzorowany przez Dyrektora Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Siedlcach.

Tabela nr 16. Charakterystyka obszaru specjalnej ochrony siedliskowej na terenie Gminy Wyszaków

Lp.	Obszar	Gmina	Powierzchnia na terenie gminy [%]	Typy występujących siedlisk
1.	PLB140005 Ostoja Nadbużańska	miasto Wyszaków	0,7	nadrzeczne zarośla wierzbowe, starorzecza i inne naturalne zbiorniki wodne, wydmy
		Wyszaków	5,1	śródlądowe z murawami szczytlichowymi zalewane muliste brzegi rzek,
2.	PLB140015 Wydmy Lucynowsko – Mostowieckie	Wyszaków	77,2	suche wrzosowiska oraz wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Środowiska

Niezaprzeczalne walory przyrodniczo – krajobrazowe Gminy Wyszaków, w szczególności doliny rzeki Bug, powodują, że jej tereny są predysponowane do prawnej ochrony przyrody. Ich analizę wykonano w ramach prac badawczych, dokumentujących walory przyrodnicze Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. W ramach NPK na Terenie Gminy zaprojektowano jeden rezerwat przyrody – ornitologiczny – Fidest, o powierzchni 450 ha.

Powierzchnie projektowanych obszarów chronionych na terenie Gminy Wyszaków prezentują tabele nr 17 – 19²⁹.

Tabela nr 17. Projektowane powierzchnie terenów chronionych w Gminy Wyszaków

Jednostka administracyjna	Obszar jednostki administracyjnej objęty przez projektowany Park	Powierzchnia [ha]	Powierzchnia jednostki adm. [ha]
gm. Wyszaków	cała gmina	14 470	14 470
m. Wyszaków	całe miasto	2 090	2 090
powiat wyszkowski	-	73 370	87 640

Tabela nr 18. Powierzchnia projektowanego Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i strefy ochronnej wg podziału administracyjnego

Jednostka adm.	Powierzchnia ogólna (ha)			Udział % w powierzchni jednostki administracyjnej		
	park	strefa ochronna	razem	park	strefa ochronna	razem
gm. Wyszaków	6 280	8 190	14 470	43,4	56,6	100,0
m. Wyszaków	380	1 710	2 090	18,2	81,8	100,0
powiat wyszkowski	40 575	32 795	73 370	46,3	37,4	83,7

Tabela nr 19. NPK – struktura użytkowania gruntów wg gmin (w %)

Jednostka administracyjna	Razem					
	ogółem	w tym				
		lasy	grunty orne	użytki zielone	wody	pozostałe
gm. Wyszaków	100	32,0	42,3	14,9	3,1	7,7
gm. Wyszaków	100	32,0	42,3	14,9	3,1	7,7
powiat wyszkowski	100	38,1	40,6	13,1	2,0	6,2

²⁹ Serafin A. Środowisko przyrodnicze a szanse rozwoju powiatu wyszkowskiego, w: „Rola obszarów chronionych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania terenów wiejskich w Polsce na przykładzie województwa mazowieckiego”, red. Stasiak, PAN Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Zeszyt 198, Warszawa 2001 r.

Działaniem sprzyjającym ochronie zasobów przyrodniczych jest prowadzenie zalesień. Ich przebieg na terenie Gminy Wyszaków charakteryzuje tabele nr 20 i 21.

Tabela nr 20. Zalesienia na terenie Gminy Wyszaków latach 1999 – 2003

Lp.	Gmina	Udzielona dotacja							
		WFOŚ i GW	Budżet państwa		Fundusz leśny				
			2000	1999	2000	1999	2000	2001	2002
		Powierzchnia w ha							
1.	Wyszaków	1,23	0,00	0,00	1,63	0,88	0,43	2,82	0,00
Powiat wyszkowski		13,95	4,75	3,02	5,66	18,81	11,16	23,20	1,80

Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

Tabela nr 21. Zalesienia na terenie Gminy Wyszaków latach 1999 – 2003

Lp.	Gmina	Udzielona dotacja z ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia ³⁰		
		2002	2003	dalsze lata
		Powierzchnia w ha		
1.	Wyszaków	1,26	6,59	33,78
Powiat wyszkowski		35,57	54,27	238,38

Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

7. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Na terenie Gminy Wyszaków istnieją także źródła nadzwyczajnych zagrożeń środowiska. Są to zakłady wykorzystujące toksyczne środki przemysłowe w procesie technologicznym (szczególnie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Wyszakowie posiadające w instalacjach 2 tony kwas siarkowy, Zakład OSM Wyszaków posiadający w instalacjach 0,5 tony amoniaku oraz JB Comindex w Kamieńczyku, gmina Wyszaków –

³⁰ Dz. U. Nr 73, poz. 764 z późn. zm.

producent kosmetyków wykorzystujący ciekły węglowodorowy gaz wyłaczający o handlowej nazwie Drivosol 35).

Zagrożenie chemiczno – ekologiczne (oraz pożarowe) stwarzają również niebezpieczne substancje przewożone transportem drogowym i kolejowym. Wykaz tras, po których przewożone są substancje niebezpieczne przedstawia tabel nr 22.

Tabela nr 22. Przewóz substancji niebezpiecznych na trasach drogowych i kolejowych w obrębie Gminie Wyszaków

Lp.	Trasa	Rodzaj materiału	Roczna ilość przewozu (T)
1.	Wyszaków – Pułtusk – Łochów	amoniak	20
		paliwa płynne	800
2.	Warszawa – Wyszaków – Białystok	nadtlenek wodoru	11
		propan butan	500
		gazy techniczne	300
		kwaz azotowy	5
		kwaz siarkowy	10
		kwaz solny	6
		kwaz mrówkowy	3
		argon ciekły	2
		chlerek cynku	19
		kwaz fluorowodorowy	3
3.	Ostrołęka – Wyszaków – Łochów – Siedlce	amoniak	6
		propan – butan	200
		paliwa płynne	400
		kwaz fluorowodorowy	2
4.	Serock – Wyszaków – Ostrów Mazowiecka	amoniak	9
		materiały wybuchowe	10
		paliwa płynne	150
		propan butan	100

Lp.	Trasa	Rodzaj materiału	Roczna ilość przewozu (T)
5.	Ostrów Mazowiecka – Wyszaków – Warszawa	hydroksyloamina NH ₂ OH	20
6.	Wyszaków – Porządzie – Obryte – Pułtusk	paliwa płynne	250
		propan – butan	150
7.	Wyszaków – Długosiodło – Ostrołęka	paliwa płynne	200
		propan – butan	150
8.	Cieszyn – Kuźnica Białostocka	hydrosiarczan sodowy	60
9.	Warszawa – Wyszaków – Ostrołęka – Małkinia	paliwa płynne	50.000
		propan – butan	20.000
		olej opałowy	1.000
10.	Warszawa – Wyszaków – Białystok	paliwa płynne	244.000
		propan – butan	550
		chlor	104
11.	Warszawa – Wyszaków – Ostrołęka	paliwa płynne	40.000
		propan – butan	9.000
		chlor	300
		kwask siarkowy	2500
		ług sodowy	2000

Źródło: Powiatowy ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

8. Infrastruktura ochrony środowiska

Najistotniejszym elementem infrastruktury technicznej Gminy Wyszaków, służącym ochronie środowiska, jest sieć wodno – kanalizacyjna oraz komunalna oczyszczalnia ścieków.

Gospodarka wodno – ściekowa na terenie miasta i gminy leży w gestii Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Wyszakowie. Posiada ono stosowne pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków

komunalnych do rzeki Bug oczyszczonych w mechaniczno – biologicznej oczyszczalni oraz na pobór wód podziemnych z ujęcia komunalnego.

Ludność miasta i gminy Wyszaków zaopatrywana jest w wodę z ujęć głębinowych posadowionych w utworach czwartorzędowych. Woda do wsi doprowadzana jest wodociągiem z ujęcia przy ul. Komunalnej w Wyszkanie.

Ujmowane studniami głębinowymi wody pochodzą z naturalnych zasobów podziemnych. Posiadają one stabilną jakość pod względem bakteriologicznym. Charakteryzują się jednak podwyższoną barwą, mętnością oraz nadmierną ilością związków żelaza i manganu. Woda jest uzdatniana na stacji uzdatniania wody (uzdatnianie polega na napowietrzaniu jej i filtrowaniu przez tzw. „filtry szybkie” z naturalnym wypełnieniem. W razie potrzeby woda jest chlorowana na bazie podchlorynu sodu) i jako odpowiadająca normom jakości wody do picia doprowadzana wodociągiem do mieszkańców Gminy.

Woda pobierana jest z sześciu czynnych studni głębinowych (11 odwiertów z tego 5 nie włączonych do systemu). Głębokość głównych odwiertów wynosi od 58 m do 100 m. Wydajność ujęcia wody przy ulicy Komunalnej 1 wynosi 7920 m³/d. Na ujęciu wody znajdują się dwa zbiorniki wyrównawcze po 1,5 tys. m³ pojemności każdy.

W miejscowości Kręgi Stare znajduje się drugie ujęcie o wydajności 1000 m³/d, które pracuje sezonowo w okresie wiosny – lata i współpracuje z ujęciem pierwszym.

Szczegółowe dane dotyczące sieci wodno – kanalizacyjnej przedstawiają tabele nr 23 i 24.

Tabela nr 23. Długość sieci wodociągowych i kanalizacyjnych w Gminie Wyszaków

Długość czynnej sieci w km	Magistralnej (przesyłowej)		1,6
	Połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów	wodociągowych	116,4
		kanalizacyjnych	31,1

Źródło: dane Urzędu Gminy na koniec 2004 r.

Tabela nr 24. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna wg miejscowości w Gminie Wyszaków

Nazwa miejscowości	Wodociągi				Kanalizacja			
	długość czynnej sieci rozdzielczej	budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania przyłączone do sieci wodociągowej		czynne źródła uliczne	długość czynnej sieci sanitarnej (bez przykanalików)		budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania przyłączone do sieci kanalizacyjnej	
		połączenia do budynków			ogólnospławnej	na ścieki bytowo-gospodarcze	połączenia do budynków	
		długość	liczba				długość	liczba
	w km	w km	szt.	szt.		w km	w km	szt.
Ogółem gmina	192,7	116,4	4789	4	-	61,1	31,1	1941
Wyszaków	63,4	44,1	2357	4		55,1	27,1	1750
Rybieńko Stare	1,9	0,7	70	-	-	-	-	-
Rybieńko Nowe	3,2	3,3	125	-	-	-	-	-
Sitno	2,5	1,1	40	-	-	-	-	-
Olszanka	8,8	2,8	1,8	-	-	-	-	-
Rybno	3,7	3,6	122	-	-	-	-	-
Tulewo	1,9	0,8	29	-	-	-	-	-
Tulewo Górne	3,9	1,4	71	-	-	-	-	-
Skuszew	6,7	4,3	187	-	-	-	-	-
Lucynów Duży	3,5	3,3	101	-	-	-	-	-
Lucynów	4,6	4,3	134	-	-	-	-	-
Tumanek	3,6	2,5	73	-	-	-	-	-
Fidest	1,2	0,1	12	-	-	-	-	-
Drogoszewo	12,3	3,5	170	-	-	0,3	0,1	11
Deskurów	4,0	3,5	160	-	-	-	-	-
Leszczydół Stary	5,1	3,8	116	-	-	-	-	-
Leszczydół Nowiny	18,7	6,9	247	-	-	5,7	3,9	180

Nazwa miejscowości	Wodociągi				Kanalizacja			
	długość czynnej sieci rozdzielczej	budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania przyłączone do sieci wodociągowej		czynne źródła uliczne	długość czynnej sieci sanitarnej (bez przykanalików)		budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania przyłączone do sieci kanalizacyjnej	
		połączenia do budynków			ogólnospławnej	na ścieki bytowo-gospodarcze	połączenia do budynków	
		długość	liczba				długość	liczba
	w km	w km	szt.	szt.		w km	w km	szt.
Leszczydół Pustki	2,6	1,6	74	-	-	-	-	-
Leszczydół Podwielątki	5,9	1,9	69	-	-	-	-	-
Natalin	3,6	2,4	88	-	-	-	-	-
Łosinno	8,3	6,5	112	-	-	-	-	-
Kręgi Nowe	5,8	4,3	46	-	-	-	-	-
Gulczewo	14,9	7,4	172	-	-	-	-	-

Źródło: dane Urzędu Gminy na koniec 2004 r.

Dostęp do sieci wodociągowej posiada ponad 90% mieszkańców miasta i gminy (w Wyszakowie 98%). Miasto Wyszaków skanalizowana jest w ok. 92%, zaś tereny wiejskie gminy w 5%.

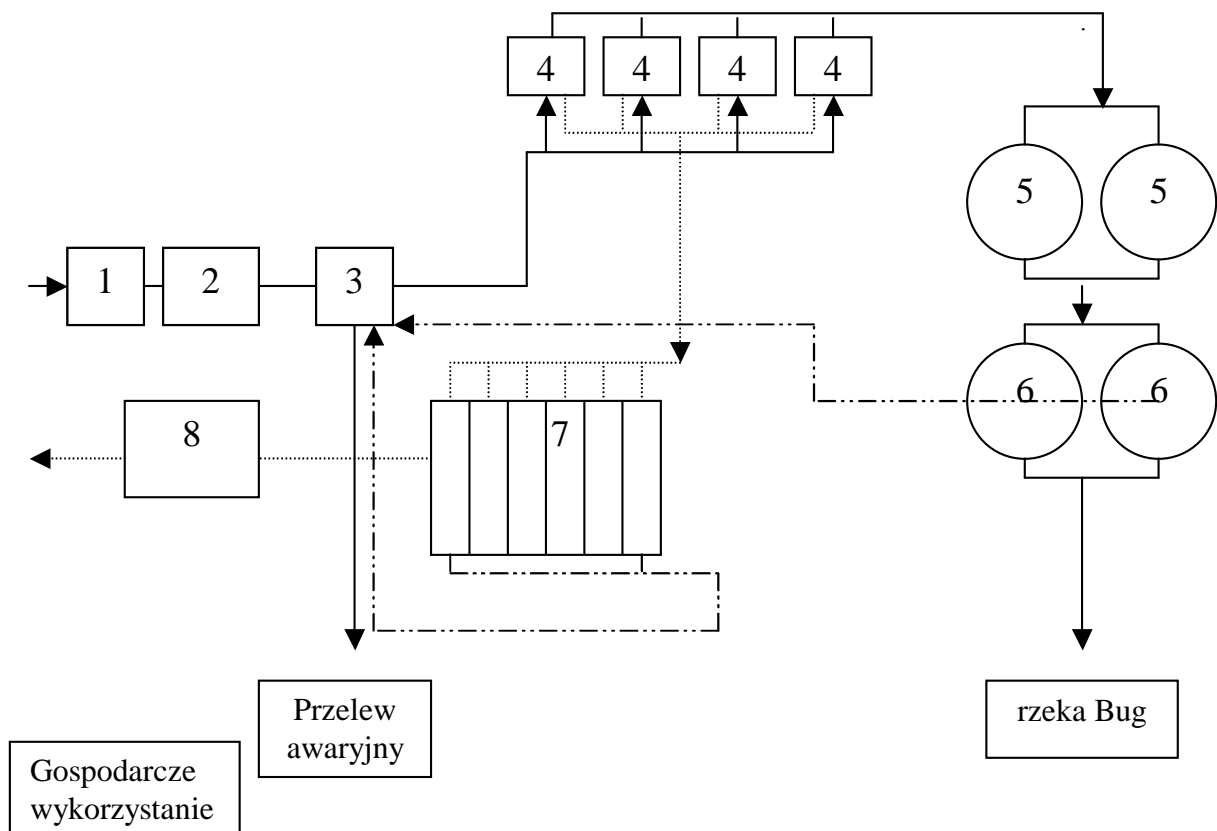
Na terenie Rybienka Starego funkcjonuje, oddana do użytku w roku 1985 r., mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków. Przepustowość tej oczyszczalni wynosi 11.500 m³/dobę. Obciążenie ładunkiem zanieczyszczeń wynosi 100%. Oczyszczalnia wymaga modernizacji ze względu na potrzebę redukcji związków biogenych. Jest to obiekt przestarzały technologicznie. Biologiczne oczyszczanie odbywa się na splukiwanych złożach biologicznych. Obecnie do oczyszczalni dopływa średnio ok. 3.500 m³ ścieków na dobę.

Pod koniec 2005 r. rozpoczęto zostanie modernizacja oczyszczalni ścieków, polegająca na gruntownej zmianie technologii oczyszczania ścieków. Zakończenie

modernizacji przewiduje się na rok 2006. Planowana przepustowość zmodernizowanej oczyszczalni to 4.500 m³ na dobę, z możliwością zwiększenia.

Poniżej przedstawiono schemat budowy oczyszczalni typu mechaniczno – biologicznego w Gminie Wyszaków.

Schemat nr 1. Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Rybieniu Starym, gm. Wyszaków

Objaśnienia:

1 – krata	—————	główny „prąd ścieków”
2 – piaskownik		ruch osadu
3 – przepompownia	- - - - -	recykulacja osadu i odsięków
4 – osadniki wstępne Imhoffa		
5 – złoża biologiczne		
6 – osadniki wtórne Dorra		
7 – poletka osadu		
8 – plac na osad		

Na terenie Gminy Wyszaków funkcjonuje jedno składowisko odpadów komunalnych, zlokalizowane w miejscowości Tumanek, w odległości około 4 km na południe od granicy miasta Wyszakowa, w odległości około 50 m od drogi państwowej Warszawa – Białystok (po jej wschodniej stronie). Grunty na których zlokalizowane jest wysypisko są własnością Gminy.

Otoczenie składowiska stanowią: grunty orne niskiej klasy bonitacyjnej, łąki oraz niewielkie kompleksy leśne. W odległości 2 km od terenu wysypiska na kierunku północnym przepływa rzeka Bug a na kierunku południowym mały ciek wodny o nieustalonej nazwie.

Składowisko przewidziane jest do zamknięcia z dniem 1 lipca 2005 r.

Znaczący udział rolnictwa w gospodarce Gminy Wyszaków powoduje, iż istotny element infrastruktury służącej ochronie i zagospodarowaniu środowiska stanowi sieć melioracyjna. Charakterystykę melioracji na terenie gminy przedstawia tabela nr 25.

Tabela nr 25. Charakterystyka melioracji na terenie Gminy Wyszaków

Gmina	Grunty orne		Użytki zielone		
	ogółem	w tym zmeliorowane	ogółem	w tym zmeliorowane	nie wymagające melioracji
Wyszaków	6151	293	2604	504	701
Powiat wyszkowski	32130	4955	15932	8101	3797

Źródło: Powiatowy ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011

9. Wnioski z diagnozy

Na podstawie przedstawionych powyżej informacji sporządzono listę podstawowych problemów ekologicznych, jakie występują na terenie Gminy Wyszaków. Ich charakterystykę prezentuje tabela nr 26.

Tabela nr 26. Problemy ekologiczne i sposoby ich rozwiązywania na terenie
Gminy Wyszków

Problem ekologiczny	Główne przyczyny występowania problemu	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Ochrona wód powierzchniowych	<ul style="list-style-type: none"> ▸ zanieczyszczenia pochodzące spoza gminy ▸ brak pełnego skanalizowania gminy 	<ul style="list-style-type: none"> ▸ współpraca na rzecz zmniejszenia zanieczyszczeń spoza terenu gminy ▸ pełne skanalizowanie gminy ▸ ciągłe podnoszenie sprawności działania gminnej oczyszczalni ścieków
Ochrona wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> ▸ straty pobieranej wody na przesyle ▸ dzikie wylewiska ▸ nieszczelne bezodpływowe zbiorniki ścieków (szamba) ▸ dzikie wysypiska odpadów ▸ przesiąki ze składowiska odpadów komunalnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▸ modernizacja stacji uzdatniania wody i sieci wodociągowych ▸ pełne skanalizowanie gminy ▸ likwidacja dzikich wylewisk ▸ kontrola szczelności bezodpływowych zbiorników ścieków ▸ likwidacja dzikich wysypisk odpadów ▸ dostosowanie składowiska odpadów komunalnych do obowiązujących wymogów ochrony środowiska bądź jego likwidacja
Ochrona powietrza atmosferycznego	<ul style="list-style-type: none"> ▸ napływy zanieczyszczeń spoza terenu gminy ▸ stosowanie przestarzałych systemów ogrzewania ▸ nadmierny ruch samochodowy w sezonie letnim 	<ul style="list-style-type: none"> ▸ modernizacja funkcjonujących systemów ogrzewania ▸ przechodzenie na paliwa ekologiczne (gaz, biomasa) ▸ tworzenie ekranów (np. w formie nasadzeń drzew) wzdłuż najbardziej uczęszczanych tras komunikacyjnych
Hałas	<ul style="list-style-type: none"> ▸ nadmierny ruch samochodowy w sezonie letnim ▸ lokalizacja zakładów usługowo – produkcyjnych w obrębie zabudowy mieszkaniowej 	<ul style="list-style-type: none"> ▸ tworzenie ekranów (np. w formie nasadzeń drzew) wzdłuż najbardziej uczęszczanych tras komunikacyjnych ▸ lokalizacja zakładów usługowo – produkcyjnych w oddaleniu od zwartej zabudowy mieszkaniowej

Problem ekologiczny	Główne przyczyny występowania problemu	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Gospodarka odpadami	<ul style="list-style-type: none"> › niespełniające norm ochrony środowiska składowisko odpadów komunalnych › dzikiej wysypiska odpadów › brak selektywnej zbiórki odpadów komunalnych › niski poziom odzysku surowców wtórnych 	<ul style="list-style-type: none"> › modernizacja składowiska odpadów komunalnych › wprowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami na terenie całej gminy, uwzględniającej selektywną zbiórkę odpadów oraz odzysk surowców wtórnych › wprowadzenie w drodze uchwały kar za nielegalne wyrzucanie odpadów › edukacja ekologiczna lokalnej społeczności
Ochrona gleby	<ul style="list-style-type: none"> › erozja wietrzna › zakwaszenie gleb 	<ul style="list-style-type: none"> › zalesianie terenów niewykorzystywanych na cele rolnicze › popularyzacja Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej
Ochrona zasobów przyrodniczych	<ul style="list-style-type: none"> › mała powierzchnia obszarów prawnie chronionych 	<ul style="list-style-type: none"> › objęcie prawną ochroną najwartościowszych fragmentów doliny Bugu oraz Puszczy Białej i Kamienieckiej w ramach Narwiańskiego Parku Krajobrazowego

Źródło: opracowanie własne

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012

1. Polityka Ekologiczna Państwa

Aby rozwój społeczno – gospodarczy kraju był rozwojem zrównoważonym musi nastąpić proces integracji działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Zasady rozwoju zrównoważonego oraz narzędzia i instrumenty jego realizacji zawarte zostały w *II Polityce Ekologicznej Państwa*³¹, konkretne cele i zadania w powyższym zakresie ujmuje *Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010*³² oraz stanowiąca aktualizację i uszczegółowienie II Polityki Ekologicznej Państwa *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*³³.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej naszego państwa jest, zapisana także w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³⁴, *zasada zrównoważonego rozwoju*, przyjęta na Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Uzupełnia ją szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, które wymieniono poniżej.

Zasada przezorności – czyli przewidywania i podejmowania działań wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie wtedy, gdy istnieje już pełne naukowe potwierdzenie. Związana z nią jest zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska, która zakłada, że stosowanie zasady prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska,

³¹ Ministerstwo Środowiska, Warszawa czerwiec 2000 r.

³² Ministerstwo Środowiska, Warszawa grudzień 2002 r.

³³ Rada Ministrów, Warszawa grudzień 2002 r.

³⁴ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483)

Zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska – zakłada, że stosowanie zasad prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska

Zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi – oznaczająca uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi

Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego – traktowana w kategoriach sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej oraz równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą

Zasada regionalizacji – istotna przy konstruowaniu i stosowaniu narzędzi polityki ekologicznej, gdyż oznacza rozszerzenie uprawnień dla samorządu terytorialnego

i wojewodów do ustalania regionalnych opłat, normatywów, ulg i wymogów ekologicznych wobec jednostek gospodarczych. Odnosi się to w szczególności do trzech rodzajów obszarów:

- obszarów silnie przekształconych i zdegradowanych lub zagrożonych degradacją
- obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (z przewagą funkcji ochronnych, naukowych i rekreacyjnych oraz znaczącą rolą leśnictwa i ekologicznego rolnictwa)
- obszarów pośrednich (z przewagą intensywnego rolnictwa i umiarkowanie rozwijanego przemysłu, przede wszystkim przetwórczego)

Zasada uspołecznienia polityki ekologicznej – realizowana poprzez stworzenie instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków do udziału obywateli, grup społecznych i organizacji pozarządowych w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju przy jednoczesnym rozwoju edukacji ekologicznej, rozbudzaniu świadomości i wrażliwości ekologicznej oraz kształtowaniu nowej etyki zachowań wobec środowiska. Proces ten będzie przebiegał z wykorzystaniem mechanizmów i zaleceń wynikających z Konwencji w sprawie dostępu do informacji,

udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji i dostępu do procedur sądowych w sprawach dotyczących środowiska (tzw. Konwencja z Aarhus)³⁵

Zasad „zanieczyszczający płaci” – odnosząca się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowisko, a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych

Zasada prewencji – zakładająca, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć w oparciu o posiadaną wiedzę, wdrożone procedury ocen oddziaływania na środowisko oraz monitorowanie prowadzonych przedsięwzięć. Oznacza to w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT)
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania
- zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń (tzw. IPPC)
- wprowadzanie prośrodowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnymi światowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji, itp.

Zasada subsydiarności – wynika m.in. z Traktatu o Unii Europejskiej i oznacza, że Unia podejmuje działania nie należące do jej kompetencji, gdy cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte przez państwo członkowskie. Będzie to oznaczało przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony

³⁵ Dz. U. z 2001 r. Nr 78, poz. 706

środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany

Zasada klauzul zabezpieczających – umożliwia państwom członkowskim stosowanie w uzasadnionych przypadkach ostrzejszych środków w porównaniu z wymaganiami wspólnotowego prawa ekologicznego. Zasada ta umożliwi realizację wyżej wymienionej zasady regionalizacji oraz stosowanie adekwatnych instrumentów prawnych i ekonomicznych na obszarach silnie przekształconych i zdegradowanych

Zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej – odnosi się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników. Oznacza potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu

Podstawowym celem polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), przy założeniu, że strategia zrównoważonego rozwoju Polski pozwoli na wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który zapewni na tyle skuteczną regulację i reglamentację korzystania ze środowiska, aby rodzaj i skala tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości przyrodniczych zasobów. Najważniejsze cele polityki ekologicznej państwa określono w dwóch zakresach, tzn. w zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych oraz w zakresie jakości środowiska.

Polityka ekologiczna państwa w sferze racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych dotyczy:

- 1) *racjonalizacji użytkowania wody* i obejmuje następujące cele główne:
 - zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe,

- zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń,
 - racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych (ograniczenie marnotrawstwa, strat w systemach wody),
- 2) *zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji* i obejmuje następujące cele główne:
- poprawa efektywności ekonomicznej procesów wytwórczych,
 - zasada likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła,
- 3) *zmniejszenia energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych* i obejmuje następujące cele główne:
- wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
 - zmniejszenie energochłonności zarówno w procesach wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji,
 - wzrost udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepłej, energetycznych nośników odnawialnych (energia wody i wiatru, energia geotermalna, energia słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów,
- 4) *ochrony gleb* i obejmuje następujące cele główne:
- przeciwdziałanie przejmowaniu gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne,
 - eliminacja produkcji rolniczej lub odpowiednia zmiana struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia tam, gdzie stopień zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki,
 - przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych),
 - dostosowanie do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego,

- 5) *wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych* i obejmuje następujące cele główne:
- stałe powiększanie zasobów leśnych,
 - kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
 - zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
 - racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych,
 - utrzymanie i wzmacnianie społeczno – ekonomicznej funkcji lasów,
 - wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej,
- 6) *ochrona zasobów kopalin* i obejmuje następujące cele główne:
- ograniczenie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca,
 - zmniejszenie zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu,
 - objęcie ochroną wód leczniczych i termalnych, w odniesieniu do których zostanie utrzymany system koncesjonowania,

Polityka ekologiczna państwa w zakresie jakości środowiska dotyczy:

- 1) *gospodarki odpadami* i obejmuje następujące cele główne:
- zapobieganie powstawania odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”,
 - odzyskiwanie surowców i ponowne wykorzystanie odpadów – bezpieczne dla środowiska końcowe unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych,
- 2) *stosunków wodnych i jakości wód* i obejmuje następujące cele główne:
- zapobieganie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym naciskiem na zapobieganie u źródła,

- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia,
- 3) *jakości powietrza* i obejmuje następujące cele główne:
- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń u źródła,
 - coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie,
 - wprowadzanie norm ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w procesie produkcyjnym (w pełnym cyklu życia produktów i wyrobów),
- 4) *hałasu i promieniowania* i obejmuje następujące cele główne:
- zmniejszenie skali narażania mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu,
 - kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego (urządzenia elektroenergetyczne i radiokomunikacyjne),
 - kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniących ponadto funkcje ochronne,
- 5) *bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego* i obejmuje następujące cele główne:
- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym,
 - harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń,
- 6) *nadzwyczajnych zagrożeń* i obejmuje następujące cele główne:
- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń,
 - doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych,

- 7) *różnorodności biologicznej i krajobrazowej* i obejmuje następujące cele główne:
- rozpoznanie i utrzymanie warunków minimum dla ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
 - utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
 - zwiększenie powierzchni obszarów chronionych (do 1/3 terytorium kraju),
 - rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych,
 - powstrzymanie procesu degradacji zabytków kultury,
 - zwiększenie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną.

2. Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego

Cele polityki ekologicznej województwa mazowieckiego formułuje *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego* przyjęty przez Zarząd Województwa Mazowieckiego dnia 29 lipca 2003 r. Powyższe cele, podzielone na cele główne i cele szczegółowe, zapisano w sposób następujący:

1. Cel główny: *zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*

1.1. Cele szczegółowe:

- poprawa jakości wód,
- uporządkowanie gospodarki odpadami,
- zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego,
- ograniczenie uciążliwości hałasu.

2. Cel główny: *racjonalizacja gospodarki wodnej*

2.1. Cele szczegółowe:

- zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych,
- ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych i usług,
- ograniczenie wodochłonności,
- poprawa standardów zaopatrzenia w wodę.

3. Cel główny: *zwiększenie lesistości i ochrona lasów*
 - 3.1. Cele szczegółowe:
 - osiągnięcie wskaźnika lesistości Mazowsza do 25 %,
 - racjonalizacja gospodarki leśnej,
 - rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu.

4. Cel główny: *poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego*
 - 4.1. Cele szczegółowe:
 - zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem i transportem substancji niebezpiecznych,
 - ochrona przeciwpowodziowa i przeciwpożarowa.

5. Cel główny: *podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej*
 - 5.1. Cele szczegółowe:
 - kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju,
 - wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania,
 - tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.

6. Cel główny: *rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej*
 - 6.1. Cele szczegółowe:
 - wzrost ilości podmiotów gospodarczych mających certyfikaty jakości,
 - rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej,
 - wzrost wykorzystania energii odnawialnej,
 - zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób i towarów,
 - zmniejszenie materiałochłonności i energochłonności.

7. Cel główny: *utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych*
 - 7.1. Cele szczegółowe:

- zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną do 35 % powierzchni województwa, ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych, kompleksów leśnych oraz obszaru „Zielonych Płuc Polski”,
- określenie do roku 2006 zasad gospodarowania na wszystkich obszarach chronionych oraz sporządzenie planów ochrony dla tych obszarów,
- utrzymanie i wzmocnienie ciągłości powiązań przyrodniczych w ramach korytarzy ekologicznych krajowych, regionalnych i lokalnych,
- partnerstwo samorządowe i partycypacja społeczna w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych,
- włączenie obszarów cennych przyrodniczo do sieci NATURA 2000.

Postanowiono, że cele polityki ekologicznej województwa mazowieckiego będą realizowane w oparciu o krajowe limity przyjęte w II Polityce Ekologicznej Państwa.

3. Program ochrony środowiska powiatu wyszkowskiego

Cele polityki ekologicznej powiatu wyszkowskiego określa *Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2011* przyjęty przez Zarząd Powiatu, uchwałą nr ... z dnia ... 2004 r. Powyższe cele zapisane zostały w sposób następujący:

Cel nadrzędny:

Rozwinięty Powiat Wyszkowski ze swoją kulturą i tradycjami, bogactwem przyrody, ze zgodnym i zasobnym społeczeństwem

Cele główne:

- 1) Czysty ekologicznie powiat z zachowanymi walorami środowiska
- 2) Osiągnięcie dobrobytu mieszkańców na poziomie średniej krajowej
- 3) Podniesienie jakości życia do poziomu średniej krajowej.
- 4) Uzyskanie ładu w przestrzeni i rozwój infrastruktury technicznej

Cel szczegółowy: *zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych*

- zachowanie walorów krajobrazowych, szczególnie dolin rzecznych,
- utworzenie nowych obszarów chronionych i użytków ekologicznych, w tym obszarów NATURA 2000,
- powiększanie lesistości (zalesianie gruntów klasy V i VI) i dbałość o stan sanitarny lasów,
- zachowanie enklaw i korytarzy ekologicznych służących bytowaniu zwierząt,
- ochrona gleb cennych rolniczo oraz dostosowanie produkcji do siedliska, możliwości gospodarstwa i rynku zbytu,
- edukacja ekologiczna – podniesienie świadomości całego społeczeństwa,
- ochrona walorów kulturowo – krajobrazowych,

Cel szczegółowy: *likwidacja zagrożeń środowiska*

- 100% oczyszczonych ścieków z terenu powiatu z wykorzystaniem oczyszczalni, systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni przydomowych,
- likwidacja spływu powierzchniowego z pól,
- wprowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami (segregacja, odzysku, utylizacja),
- porządkowanie szlaków turystycznych, rzek, sprzątanie lasów,
- eliminacja emisji zanieczyszczeń do powietrza dzięki wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii,
- egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska,

Cel szczegółowy: *edukacja ekologiczna – podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa lokalnego*

- opracowanie i realizacja programu edukacji ekologicznej,
- propagowanie zdrowego trybu życia,
- utworzenie ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych,
- program szkoleń z zakresu przyjaznego środowiska korzystania i utylizacji ochrony roślin i nawozów sztucznych.

Cel szczegółowy: zagospodarowanie turystyczne, szczególnie cieków wodnych z zachowaniem pojemności przyrodniczej środowiska

4. Wytyczne do sporządzania gminnych programów ochrony środowiska

Gminne programy ochrony środowiska zgodnie z zapisami ustawy – Prawo ochrony środowiska powinny zostać opracowane do 30 czerwca 2004 r. Powinny one uwzględniać politykę ekologiczną państwa wytyczając cele i działania spójne z celami zawartymi w Programach wyższych szczebli.

Gminy powiatu wyszkowskiego powinny w swych programach uwzględnić specyfikę terenu, wyeksponować walory krajobrazowe i turystyczne, uwzględnić aktualny stan prowadzonej polityki ekologicznej gminy, powiatu i województwa. Jednocześnie powinny skoncentrować własne działania na zasadniczych elementach środowiska i największych istniejących problemach, do których należy zaliczyć:

- ochronę wód powierzchniowych i podziemnych poprzez porządkowanie gospodarki wodnościekowej,
- prowadzenie racjonalnej, pod względem ekologicznym i ekonomicznym, wspólnej gospodarki odpadami,
- ochronę powietrza atmosferycznego poprzez głównie ograniczenie źródeł niskiej emisji zanieczyszczeń oraz emisji ze źródeł komunikacyjnych,
- ochronę przed hałasem komunikacyjnym poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszarów mieszkalnych,
- edukację ekologiczną mieszkańców i przebywających czasowo na terenie gmin.

Część powyższych zadań gminy mogą realizować samodzielnie, w granicach własnej gminy. Jednak zadania o zasięgu ponadgminnym jak np. ochrona wód czy gospodarki odpadami powinny uwzględniać działania i inwestycje prowadzone przez władze sąsiednich gmin. Możliwe bowiem jest połączenie niektórych zadań z zakresu np. gospodarki ściekowej i odpadowej w celu stworzenia dużego przedsięwzięcia, o dofinansowanie którego będzie można starać się z funduszy ekologicznych i UE.

V. POLITYKA OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW

Podstawę sprecyzowania celów polityki ekologicznej dla Gminy Wyszaków stanowiła analiza stanu środowiska przyrodniczego oraz zmian w nim zachodzących, uwzględniająca uwarunkowania społeczno – gospodarcze analizowanego obszaru. W procesie formułowania ich zadano także, by były one zgodne z celami polityki ekologicznej województwa mazowieckiego i powiatu wyszkowskiego.

Cele polityki ekologicznej Gminy Wyszaków nawiązują także do celów strategicznych zawartych w *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wyszaków*, przyjętej przez Uchwałę Rady Miejską w Wyszakowie nr XXXIV/ 54/ 2001 z dnia 8.11.2001 r.

Określone cele obejmują horyzont czasowy 2005 – 2012, z podziałem na cele długoterminowe (główne) i krótkoterminowe (szczegółowe), określane także jako cele strategiczne bądź priorytetowe (2005 – 2008).

CELE GŁÓWNE (DŁUGOTERMINOWE)

1. poprawa stanu sanitarnego oraz ochrona przed zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i wód podziemnych, zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy odpowiedniej jakości wody do picia oraz zwiększenie dostępu do usług sanitarnych,
2. poprawa stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego oraz klimatu akustycznego w gminie
3. ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów podlegających bądź predysponowanych do ochrony prawnej (głównie doliny rzeki Bug)
4. edukacja ekologiczna lokalnej społeczności

CELE SZCZEGÓŁOWE (KRÓTKOTERMINOWE)

- 1.1. plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych ³⁶,
- 1.2. rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz stacji uzdatniania wody,
- 1.3. modernizacja i budowa sieci kanalizacyjnej,
- 1.4. optymalizacja wykorzystania gminnej oczyszczalni ścieków,
- 1.5. intensyfikacja kontroli szamb.

- 2.1. plan zaopatrzenia w energię ciepłą ³⁷,
- 2.2. modernizacja lokalnych systemów grzewczych,
- 2.3. termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- 2.4. instalacja urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstających w procesie spalania paliw i procesach technologicznych,
- 2.5. bieżąca modernizacja dróg,
- 2.6. wspieranie projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji energii wytwarzanej w oparciu o źródła odnawialne (np. spalanie gazu wysypiskowego, biomasy, itp.), także w indywidualnych gospodarstwach,
- 2.7. prowadzenie nasadzeń drzew i krzewów w miejscach zagrożonych nadmierną emisją hałasu,
- 2.8. lokalizacja nowopowstających zakładów usługowo – produkcyjnych w oddaleniu od zwartej zabudowy mieszkaniowej,
- 2.9. kontrola emisji zanieczyszczeń do powietrza z obiektów działalności gospodarczej,
- 2.10. kontrola emisji hałasu do środowiska z obiektów działalności gospodarczej,

- 3.1. wykonanie szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej gminy,
- 3.2. bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych,
- 3.3. zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną na terenie gminy,
- 3.4. wdrożenie systemu obszarów chronionych NATURA 2000,
- 3.5. zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo z równoczesnym prowadzeniem działań sprzyjających różnicowaniu struktury gatunkowej terenów leśnych,

³⁶ art. 21 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747)

³⁷ art. 20 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. o – Prawo energetyczne (Dz. U. Nr 54, poz. 348 z późn. zm.)

- 3.6. stały monitoring środowiska leśnego w celu działania stanom niepożądanym (pożary, gradacja szkodników, itp.),
 - 3.7. ochrona zasobów przyrodniczych doliny rzeki Bug przed nadmierną eksploatacją turystyczną oraz dostosowanie projektowanego zagospodarowania turystycznego do pojemności przyrodniczej środowiska ³⁸,
 - 3.8. edukacja lokalnej społeczności w zakresie racjonalnego korzystania z zasobów przyrodniczych gminy.
-
- 4.1. program edukacji ekologicznej ³⁹,
 - 4.2. edukacja kadry samorządowej „dla środowiska”,
 - 4.3. edukacja lokalnej społeczności w zakresie prowadzenia racjonalnej gospodarki wodno – ściekowej,
 - 4.4. edukacja ekologiczna mieszkańców w zakresie przeciwdziałania niskiej emisji,
 - 4.5. edukacja lokalnej społeczności w zakresie racjonalnego korzystania z zasobów przyrodniczych gminy.

³⁸ *pojemność środowiska* – zdolność środowiska do ponoszenia obciążeń antropogenicznych, szczególnie związanych z działalnością produkcyjną człowieka. Badania p. ś. pozwalają określić, na jaką skalę można rozwijać daną działalność gospodarczą bez wywoływania nieodwracalnych, negatywnych jego zmian. Celem tych badań jest ustalenie dopuszczalnych zmian w środowisku, zapewniających uzyskanie takiej pojemności, jaka jest niezbędna dla planowanych lub podejmowanych przedsięwzięć gospodarczych. Ekosystemy przeciążone ponad posiadaną pojemność, mimo że nadal funkcjonują, tracą jednak zdolność do samoistnej regeneracji i ulegają stopniowej degradacji (Maciejewski M. *Leksykon ochrony środowiska*. Fundacja ECOBALTIC, Gdańsk 1995 r.)

³⁹ *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej* oraz program wykonawczy – *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001 r.

VI. PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2008

1. Kryteria wyboru priorytetów ekologicznych

Wśród najważniejszych kryteriów, branych pod uwagę przy definiowaniu przedsięwzięć priorytetowych dla miasta i gminy Wyszaków, które powinny być ujęte w planie operacyjnym należy wymienić:

- wymogi wynikające z najważniejszych ustaw z zakresu szeroko pojmowanej ochrony środowiska, czyli ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz ustawy – Prawo Wodne,
- cele i priorytety ujęte w *II Polityce Ekologicznej Państwa*,
- możliwość uzyskania wielokrotnej korzyści, np. edukacja ekologiczna prowadząca do zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców przynosi korzyści (w perspektywie długoterminowej) objawiające się poprawą stanu w zakresie kilku elementów środowiska,
- obecne zaawansowanie inwestycji,
- możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego.

2. Lista przedsięwzięć priorytetowych w zakresie ochrony środowiska lata 2005 – 2008

Listę priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska na lata 2005 – 2008 prezentują tabela nr 27.

Tabela 27. Priorytetowe przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu ochrony środowiska przewidziane do realizacji na terenie Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2008

Lp.	Nazwa zadania	Koszty ogółem w zł	Planowany termin	Koszty gminy w zł	2005	2006	2007	2008
1.	Budowa obwodnicy śródmieścia Wyszkowa – etap I	5.000.000	2004 – 2005	<u>1.250.000</u>	779.946	0	0	0
2.	Budowa obwodnicy śródmieścia Wyszkowa – etap II	7.000.000	2006 – 2007	<u>2.750.000</u>	0	1.000.000	1.750.000	0
3.	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Rybieniu Starym	9.700.000	2004 – 2006	<u>2.400.000</u>	950.000	1.400.000	0	0
4.	Rozbudowa i modernizacja SUW	2.500.000	2005 – 2007	<u>0</u>	0	0	0	0
5.	Budowa wodociągu Dn 400 wzdłuż cieku Struga	500.000	2004 – 2006	<u>0</u>	0	0	0	0
6.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Skuszewie	5.472.594	2004 – 2005	<u>2.186.410</u>	2.022.410	0	0	0
7.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Rybnie, Rybieniu Starym, Tulewie i Tulewie Górnym	5.200.000	2006	<u>780.000</u>	0	780.000	0	0
8.	Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Olszanka i Sitno	4.200.000	2007	<u>1.050.000</u>	0	0	1.050.000	0

Program ochrony środowiska dla gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012

Lp.	Nazwa zadania	Koszty ogółem w zł	Planowany termin	Koszty gminy w zł	2005	2006	2007	2008
9.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Wyszakowie na os. „Na Skarpie” i os. Zakręcie	2.500.000	2007 – 2008	<u>625.000</u>	0	0	300.000	325.000
10.	Budowa kanalizacji sanitarnej na ul. Sosnowej i I AWP	3.000.000	2007 – 2008	<u>750.000</u>	0	0	350.000	400.000
11.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Rybieniu Nowym	2.500.000	2005 – 2006	<u>375.000</u>	0	375.000	0	0
12.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Leszczydół Nowiny – etap III	750.000	2008	<u>187.500</u>	0	0	0	187.500
13.	Budowa wodociągu w Kamieńczyku wraz z przejściem pod rzeką Bug	700.000	2006	<u>105.000</u>	0	105.000	0	0
14.	Budowa wodociągu w m. Świniotop i Puste Łąki	600.000	2008	<u>150.000</u>	0	0	0	150.000
15.	Rekultywacja wysypiska odpadów w Tumanku – etap IV	313.000	2005	<u>313.000</u>	313.000	0	0	0
OGÓŁEM		97.176.494	x	<u>20.200.322</u>	5.454.518	5.519.500	6.218.000	2.324.250

Źródło: dane Urzędu Gminy Wyszaków

VII. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012

Program ochrony środowiska gminy jest dokumentem o charakterze strategicznym. Stanowi instrument realizacji prawa miejscowego pozostając w ścisłym związku z planami zagospodarowania przestrzennego gmin, decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania oraz decyzjami związanymi z realizacją przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, gospodarki odpadami, rozwojem terenów zielonych i innych.

Działania z zakresu ochrony środowiska podejmowane w gminie muszą być realizowane w oparciu o aktualny program ochrony środowiska. Aby jednak realizacja ta przebiegała spójnie z polityką regionalną konieczne jest przygotowanie struktur administracyjnych do ścisłej współpracy z organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji. Nie mniej ważny jest wewnętrzny system usprawnień związanych z przepływem informacji i kompletnością decyzji administracyjnych wydawanych na szczeblu powiatowym i wojewódzkim.

Program ochrony środowiska pełni także szczególną rolę w zarządzaniu środowiskiem. Ze względu na to, że zarządzanie programem ochrony środowiska wymaga ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację a także zorganizowanie struktury jego działania i systemu monitoringu, konieczna jest wspomniana już spójna koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych a także współpraca z pozostałymi partnerami. Zarządzanie środowiskiem obejmuje zestaw narzędzi i instrumentów realizacji programu, które są integralnie związane z kompetencjami oraz możliwościami realizacji zadań ochrony środowiska przez lokalny samorząd.

1. Instrumenty polityki ochrony środowiska

Administracja gminna posiada istotną rolę w kształtowaniu polityki ochrony środowiska na swoim terenie, gdyż zgodnie z art. 378 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.) wójt, burmistrz czy prezydent miasta jest organem ochrony środowiska jedynie w przypadku zwykłego z niego korzystania przez osoby fizyczne. Gmina wykonuje zadania z zakresu:

- ładu przestrzennego gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę,
- kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych,
- utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych,
- składowisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
- zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu w przeciwpowodziowego.

Realizacji zrównoważonego rozwoju, stanowiącego podstawę działań na rzecz ochrony środowiska służą następujące instrumenty:

- prawno – administracyjne,
- finansowe (ekonomiczne),
- społeczne (informacyjno – edukacyjne),
- strukturalne,
- oceny oddziaływania na środowisko.

Instrumenty prawno – administracyjne są narzędziami regulacji bezpośredniej, które poprzez akty prawne wprowadzają:

- 1) standardy o charakterze ogólnym dotyczące m.in. zarządzania środowiskiem, monitoringu środowiska, sprawozdawczości z zakresu ochrony środowiska,

- 2) standardy ochrony i jakości poszczególnych komponentów środowiska oraz kontrolę ich osiągania, w tym procedury i prawa proceduralne np. postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko,
- 3) ograniczenie emisji.

Do najważniejszych instrumentów prawno – administracyjnych zaliczyć należy:

- 1) *decyzje administracyjne*, w szczególności pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym:
 - pozwolenia zintegrowane,
 - pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
 - pozwolenia na emitowanie hałasu do środowiska,
 - pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych,
 - pozwolenia na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - pozwolenia na wytwarzanie odpadów,
- 2) *oceny*, m.in.:
 - jakości powietrza,
 - jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
 - stanu akustycznego środowiska,
 - pól elektromagnetycznych w środowisku,
- 3) *rejstry*, m. in.:
 - rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych,
 - rejstry zawierające informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi,
- 4) *raporty o oddziaływaniu na środowisko*,
- 5) *zgody*, m. in.:
 - na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze,
 - na gospodarcze wykorzystanie odpadów,
- 6) *programy i plany wprowadzane w drodze aktu prawa miejscowego*, w szczególności programy ochrony środowiska i plany gospodarki odpadami oraz

programy naprawcze i programy dostosowawcze tworzone w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska.

Szczególnym instrumentem prawno – administracyjnym, którego znaczenie ciągle rośnie, jest *planowanie przestrzenne*. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest istotnym narzędziem polityki rozwoju, gospodarki przestrzennej oraz gospodarki zasobami środowiska. Ważnym jest by dokumenty te uwzględniały takie zagadnienia, jak:

- istniejące i potencjalne obiekty niebezpieczne,
- obszary nie spełniające ustalonych wymagań w zakresie jakości środowiska,
- obszary zalesień i zadrzewień,
- obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych,
- wykorzystania lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię.

Do najważniejszych instrumentów finansowych należy zaliczyć:

1) *opłaty*, m. in.:

- za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew i krzewów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi),
- za świadczone usługi komunalne (dostawa wody, odprowadzanie ścieków, wywóz odpadów),
- z tytułu przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- eksploatacyjne za pozyskiwanie kopalin,
- produktowe – czyli obciążenia finansowe nakładane na produkty szkodliwe dla środowiska w fazie produkcji, konsumpcji lub składowania np. opakowania, baterie, świetlówki, charakteryzujące się rozproszonym sposobem konsumpcji (np. gospodarstwa domowe), powodujące relatywnie niewielkie szkody środowiskowe w skali pojedynczego zużycia, lecz wywołujące istotne zagrożenia dla środowiska jeśli chodzi o zużycie jako całość,

- depozyty ekologiczne – opłaty ponoszone przez nabywcę produktu szczególnie niebezpiecznego, nawet w skali jednostkowej, dla środowiska, podlegają zwrotowi w momencie przekazania wyeksploatowanego produktu do recyklingu, neutralizacji lub właściwego ze względów ekologicznych składowania (w praktyce nabywca powinien oddać produkt do producenta lub miejsca jego zakupu),
- 2) *subsydiowanie ze środków publicznych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska*, w tym:
 - kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska, budżetu państwa itp.,
 - pożyczki, kredyty preferencyjne,
 - ulgi podatkowe,
- 4) *administracyjne kary pieniężne za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska*,
- 5) *obowiązkowe i dobrowolne ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za wyrządzenie szkód ekologicznych* – dotyczące ubezpieczenia od ryzyka ekologicznego (np.: od skutków awaryjnego zanieczyszczenia środowiska, systemy rekompensat za szkody zdrowotne spowodowane zanieczyszczeniami środowiska),
- 6) *zastawy ekologiczne* – stosowane w przypadku inwestorów podejmujących budowę zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, stanowiące zabezpieczenie dla wywiązywania się przedsiębiorstw z przyjętych na siebie zobowiązań w zakresie ochrony środowiska; wielkość zastawu powinna być wynikiem negocjacji między władzami a przedsiębiorcą; zastawy stanowią kaucję inwestycyjną, która podlega zwrotowi po wykonaniu zadań określonych w porozumieniu,
- 7) *rynek zbywalnych uprawnień do emisji zanieczyszczeń*.

Zadaniem *instrumentów społecznych (informacyjno – edukacyjnych)* jest wspomaganie realizacji programu ochrony środowiska, co wiąże się z realizacją zasady uspołecznienia polityki ekologicznej i polega ono m.in. na:

- działaniach informacyjno – edukacyjnych prowadzonych przez władze samorządowe dla określonych grup społecznych,

- budowaniu komunikacji społecznej pomiędzy władzami samorządowymi a lokalnym społeczeństwem, poprzez systemy konsultacji społecznych oraz rozpowszechnianiu dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie
- realizacji powszechnej edukacji ekologicznej lokalnego społeczeństwa.

Wśród instrumentów społecznych wyróżnić można dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów, a narzędziami są przede wszystkim *działania edukacyjne*, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest *komunikacja społeczna*, czyli systemy konsultacji społecznych, dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie informacyjno – edukacyjne).

Do *instrumentów strukturalnych* należą wszelkie programy strategiczne np. strategie rozwoju wraz z programami sektorowymi, a także program ochrony środowiska i to one wytyczają główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska.

Nadrzędnym dokumentem powinna być strategia rozwoju gminy jako dokument wytyczający główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Dokument ten jest bazą dla opracowania programów sektorowych np. dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, przemysłu, ochrony zdrowia, turystyki ochrony środowiska itp. W programach tych powinny być uwzględnione z jednej strony kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej wytyczono pewne ramy tego rozwoju, warunkowane troską o stan środowiska. Oznacza to, że ochrona środowiska na terenie gminy wymaga podejmowania pewnych działań w określonych dziedzinach gospodarki, jak i codziennego życia jego mieszkańców.

System ocen oddziaływania na środowisko należy do ważnych prewencyjnych, prawnych instrumentów ochrony środowiska. Obok planów zagospodarowania przestrzennego i instytucji opłat i kar oraz finansowania działań proekologicznych jest

podstawowym narzędziem jego ochrony – stanowi uniwersalną procedurę weryfikowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji.

Umocowaniem prawnym całej procedury postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 672 z późn. zm.).

Przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko wymagają dokumenty oraz ich zmiany, których realizacja może oddziaływać na środowisko:

- *projekty polityk, planów, strategii* wynikających z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Będą to: projekty strategii rozwoju regionalnego (odpowiedzialne – samorzady województw), projektu miejscowych planu zagospodarowania przestrzennego (odpowiedzialne – samorzady gmin). Organ opracowujący w/w dokumenty sporządza *prognozę oddziaływania na środowisko*. Instrumentem wspomagającym i wzmacniającym merytorycznie proces sporządzania projektu planu zagospodarowania przestrzennego powiatu, planu miejscowego oraz prognoz ich oddziaływania na środowisko jest *opracowanie ekofizjograficzne*. Stanowi ono materiał wejściowy do opracowania planów dostarczając informacji na temat stanu środowiska, jego wartości i predyspozycji do pełnienia określonych funkcji. Za posiadanie takich materiałów odpowiedzialny jest samorząd, odpowiednio do rodzaju planu zagospodarowania przestrzennego.
- postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dotyczy także procedur lokalizacyjnych *planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko*. Wśród tych przedsięwzięć znajdują się takie, dla których ustanowiono obowiązek sporządzenia *raportu o oddziaływaniu na środowisko* oraz takie, dla których raport może być wymagany postanowieniem właściwego organu. Wspomniany raport lub informacja o potencjalnym oddziaływaniu na środowisko jest częścią dokumentacji wymaganej do uzyskania następujących decyzji:
 - o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego lub zmianie użytkowania obiektu,
 - koncesji związanych z prawem geologicznym i górniczym,

- pozwoleń wodnoprawnych,
- decyzji ustalających warunki robót mogących zmienić stosunki wodne,
- decyzji o zmianie lasu na użytek rolny,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji (także przy udzielaniu wskazań lokalizacyjnych) autostrad lub dróg ekspresowych.

Odpowiedzialnym za sporządzenie raportu jest inwestor lub zarządca obiektu. Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przeprowadza organ właściwy do wydania decyzji. Organ ten może nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przełożenia analizy porealizacyjnej po określonym okresie eksploatacji obiektu budowanego.

W razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko, organ ochrony środowiska może zobowiązać prowadzącego instalację do sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Jeżeli z postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, z analizy porealizacyjnej albo z przeglądu ekologicznego wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu, można utworzyć obszar ograniczonego użytkowania. Dotyczy to wybranych obiektów tj. oczyszczalnia ścieków, składowiska odpadów komunalnych, kompostowania, trasa komunikacyjna, linia i stacja elektroenergetyczna, instalacja radiokomunikacyjna, radionawigacyjna i radiolokacyjna. Obszar ograniczonego użytkowania dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko, dla którego jest obowiązek sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko, tworzy wojewoda; dla pozostałych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko – rada powiatu.

Bardzo ważnym elementem oceny oddziaływania na środowisko jest udział społeczeństwa. Prawo ochrony środowiska gwarantuje każdemu dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie znajdujących się w posiadaniu władz publicznych. Zobowiązanymi od udostępnienia informacji są organy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli oraz inne jednostki organizacyjne powołane do

załatwienia zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony. Udostępnieniu podlegają np.: polityki, strategie, plany, programy przed skierowaniem do postępowania z udziałem społeczeństwa oraz przyjęte dokumenty, prognozy oddziaływania na środowisko, opracowania ekofizjograficzne, raporty o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, analizy porealizacyjne, przeglądy ekologiczne, wyniki prac badawczych i studialnych z zakresu ochrony środowiska itp.

Ustawa zapewnia prawo do konsultacji i negocjacji społecznych. Organ podejmujący postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, publicznie informuje o tym w sposób zwyczajowo przyjęty, zbiera uwagi i wnioski, może przeprowadzić otwartą rozprawę administracyjną powiadamiając o niej wszystkich zainteresowanych, w tym mieszkańców otoczenia, przedsięwzięcia oraz rozpatruje zgłoszone uwagi i wnioski. Następnie informuje w podobny sposób o wyniku postępowania, tj. decyzji o sprawie.

W postępowaniu mogą brać udział, na prawach strony, organizacje społeczne, nie tylko ekologiczne.

Elementem konsultacji w procesie oceny oddziaływania na środowisko jest także rozszerzenie fazy opiniowania i uzgadniania:

- dla przedsięwzięć (z wyjątkiem autostrad płatnych i niektórych dróg ekspresowych) mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których wymagane jest sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko organem właściwym dla dokonanego uzgodnienia jest wojewoda,
- dla przedsięwzięć jak wyżej, dla których obowiązek sporządzenia raportu może być ustalony, właściwym do dokonania uzgodnień jest starosta i powiatowy inspektor sanitarny,
- dla autostrad i dróg ekspresowych, organem właściwym do dokonania uzgodnień jest minister Środowiska i Główny Inspektor Sanitarny.

2. Zarządzanie środowiskiem i programem

Pojęcie *zarządzania środowiskiem* jest w ogólnym ujęciu synonimem ogółu działań ukierunkowanych na ochronę środowiska. Podstawowym środkiem służącym do zarządzania środowiskiem w skali gminy jest *gminny program ochrony środowiska*. Zarządzanie takie opiera się przede wszystkim (choć nie tylko) na instrumentach prawnych zawartych w przepisach powszechnie obowiązujących.

Termin *zarządzanie środowiskiem* ma także drugie, węższe znaczenie. Nawiązuje ono do idei wzmocnienia ochrony środowiska na drodze dobrowolnej samokontroli. Koncepcja taka wypracowana została zasadniczo z myślą o przedsiębiorstwach. Na płaszczyźnie europejskiej dwa najbardziej znane z takich systemów to EMAS oraz ISO. Drugi z nich został ustalony w drodze procedury normalizacyjnej i przeniesiony także do polskiej normy PN – EN ISO 14001. Od pewnego czasu obserwuje się przenoszenie takich systemów również do administracji publicznej.

Szczebel gminny zajmuje dolne miejsce w pionowej strukturze programów ochrony środowiska. O ile program powiatowy będzie zawsze rodzajem pośredniego ogniwa i przekaźnika (bez względu na to, czy programy tworzone byłyby na zasadzie „od góry do dołu”, czy odwrotnie), o tyle dla gminy przesądzenie nakazanego kierunku przepływu informacji i postulatów musi mieć znaczenie decydujące. Wskazane w ustawie związanie programów potrzebą realizacji celów polityki ekologicznej państwa wskazuje na zamysł budowania programów „od góry do dołu”. W jakiejś mierze może to być pozostałość dawnych nawyków centralnego planowania i administrowania, choć jednocześnie wyraża potrzebę włączenia samorządów do realizacji tych zadań, za które odpowiedzialność na arenie międzynarodowej ponosi Rząd RP. Gmina musi jednak pozostać (także z uwagi na uwarunkowania prawne zagospodarowania przestrzennego) głównym punktem odniesienia w programowaniu ochrony środowiska, a nie tylko ostatecznym wykonawcą.

Jeśli chodzi o wyposażenie samorządu gminnego w uprawnienia władcze, to są one – na tle szczebla wojewódzkiego i powiatowego – dość znaczne. W niektórych

zakresach są dominujące (przede wszystkim zagospodarowanie przestrzenne, ochrona przyrody i zieleni na terenie gminy, utrzymywanie czystości i porządku w gminie, powszechne korzystanie ze środowiska), w innych przeciętne (w zakresie szeroko rozumianego prawa emisyjnego chodzi przede wszystkim o uprawnienia związane z korzystaniem z instalacji w ramach zwykłego korzystania ze środowiska). Najmniej jest uprawnień decyzyjnych z głównych zakresów prawa emisyjnego, gdyż te zostały zastrzeżone dla wojewody i starosty.

Instrumenty zarządzania środowiskiem zdefiniować można jako sposób postępowania, który wynika bezpośrednio lub pośrednio z prawa i służy realizacji zadań administracji publicznej w zakresie ochrony środowiska. Spełniają one samodzielną rolę w praktyce administracyjnej i mają charakter materialnoprawny. Wyłączamy zatem z tego zakresu (a w konsekwencji również z dalszego omówienia) zasady prawne (tak ogólne, jak i szczegółowe, omówione już wcześniej) oraz instrumenty proceduralne (np. uzgodnienia, opiniowanie, działanie we współdziałaniu, oceny oddziaływania na środowisko, które są niesamodzielnym elementem postępowania administracyjnego).

Biorąc za punkt wyjścia prawne umocowanie konkretnych instrumentów wyróżnić można w sposób najogólniejszy instrumenty regulowane prawem (sformalizowane) i pozostałe (niesformalizowane). Zdecydowana większość należy do tych pierwszych. Różnorodność instrumentów służących ochronie środowiska zostaje silnie podkreślona, gdy za kryterium wydzielenia przyjmiemy sposób, w jaki wywołują oczekiwane zachowania (reakcje adresatów takich środków). Kryterium takie jest użyteczne przy doborze środków do realizacji programów ochrony środowiska. Na jego podstawie wyróżnić można:

- 1) instrumenty bezpośredniego oddziaływania, które dzielą się na dwie grupy, tj. bezpośrednio skuteczne zakazy, nakazy i ograniczenia oraz instrumenty kontroli administracyjnej (te z kolei dzielimy na instrumenty kontroli wstępnej i kontroli bieżącej),
- 2) instrumenty planowe,
- 3) instrumenty pośredniego oddziaływania (opłaty za korzystanie ze środowiska, subwencje, dotacje, etc., umowy publicznoprawne, a także działania nieformalne),

- 4) instrumenty typu represyjnego (opłaty podwyższone, kary pieniężne, środki egzekucyjne, instrumenty odpowiedzialności administracyjnej i karnej).

Instrumenty bezpośredniego oddziaływania

Instrumenty z tej grupy są zwykle najczęściej używane z uwagi na ich prewencyjny charakter. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że lepiej jest zapobiegać niekorzystnym oddziaływaniom na środowisko, niż usuwać skutki już dokonanej ingerencji. Bezpośrednio skuteczne zakazy, nakazy i ograniczenia wyrażone zostają w przepisach powszechnie obowiązujących. Niekiedy przybierają one postać tzw. standardów środowiskowych.

Standardy środowiskowe mają charakter standardów jakościowych albo standardów emisyjnych. Standardy jakościowe (określane też niekiedy jako imisyjne) ustalają pewien minimalny dopuszczalny poziom jakości środowiska poprzez określenie dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających. W polskim prawie w szczególności zostały określone: dopuszczalne wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu, dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku, dopuszczalne poziomy promieniowania czy też najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi.

Zakazy, nakazy i ograniczenia najczęściej pojawiają się w ustawach, ale też w aktach prawa miejscowego i z tego powodu nie są abstrakcją w kontekście zarządzania środowiskiem w gminie. Dla interesu gminy istotne są także zakazy, nakazy i ograniczenia zawarte wprost w ustawach, a to z tego względu, że organy gminy mogą sięgać po środki egzekucyjne dla wymuszenia ich realizacji.

Instrumenty kontroli wstępnej to przede wszystkim różnego rodzaju pozwolenia i zezwolenia, z kolei instrumenty kontroli bieżącej to te, służące ocenie sposobów realizowania praw i obowiązków ustalonych w decyzjach administracyjnych. W przypadku gminy odgrywają one jednak mniejszą rolę niż na szczeblu powiatu czy województwa, gdyż głównym podmiotem decyzyjnym w prawie ochrony środowiska jest starosta oraz wojewoda. Pomimo to również wójt (burmistrz, prezydent miasta) zachowuje pewne możliwości działania (choćby przyjmowanie zgłoszeń od właścicieli przydomowych oczyszczalni ścieków w ramach kontroli zwykłego korzystania z wód).

Instrumenty planowe

Instrumenty planowe związane są z planami, programami i prognozami. Należy odróżnić plany i planowanie. Planowanie jest bowiem pewną procedurą, z kolei plan jej materialnym efektem. Znaczenie planów polega na tym, że są skierowane ku przyszłości, wyrażają preferowane cele dla działalności publicznej, ustanawiają cały kompleks środków dla rozwiązania większej liczby zadań o charakterze podstawowym i dalekosiędnym, ustanawiane są w trakcie metodycznie opracowanych, wielofazowych procedur. Dla ochrony środowiska szczególne znaczenie mają różnego rodzaju plany przestrzenne, plany gospodarki wodnej, plany ochrony powietrza i ochrony przed hałasem, jak też formy planowe w ochronie powietrza. Do instrumentów planowych należą także programy ochrony środowiska, ale z uwagi na ich ogólny i obszarowy (a nie wąski i sektorowy) charakter, mogą być traktowane jako nadrzędny instrument bazowy o charakterze koordynacyjnym.

Uprawnienia planistyczne organów gmin są dość zróżnicowane. Szczególna rola przypada miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego. Decydują one o przeznaczeniu terenów i określają warunki ich zagospodarowania wynikające m.in. z potrzeb ochrony środowiska. Sporządzanie i uchwalanie miejscowego planu podlega nie tylko przepisom ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ale również ustawy – Prawo ochrony środowiska i przepisów szczególnych (np. o ochronie przyrody, o odpadach, Prawo wodne).

Na etapie przygotowywania i przyjmowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz dokonywania w nim zmian ustawodawca przewidział rozbudowane możliwości udziału społeczeństwa w podejmowaniu rozstrzygnięć decydujących w dużej mierze o możliwościach przeprowadzenia następnych etapów każdego procesu inwestycyjnego. Jest to jednocześnie najlepszy moment dla rozpoznania stanowisk tak opinii społecznej jak i organów administracji. Gwarantują to mechanizmy proceduralne.

Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w całym systemie ma gmina, gdyż ze wszystkich dokumentów planistycznych tylko plany uchwalane przez gminy mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. W pewnym uproszczeniu powiedzieć można, że wszelkie programy, plany i strategie dotyczące

zagospodarowania przestrzennego, formułowane na wszystkich szczeblach podziału kraju mają tylko wtedy szanse realizacji, jeśli znajdują odzwierciedlenie w konkretnym planie miejscowym. Gminy mają więc znaczną swobodę w ustalaniu kierunku swego rozwoju (w granicach wynikających z przepisów prawa).

Instrumenty pośredniego oddziaływania

Instrumenty pośredniego oddziaływania są liczne i wewnątrznie silnie zróżnicowane. Ich cechą charakterystyczną jest dążenie do osiągnięcia określonego celu poprzez świadome wywieranie wpływu na motywacje podmiotów. Organy publiczne działające w ten sposób uznają wybrane zachowania za pożądane dla osiągnięcia swoich celów i werbalizują stosowne zachęty, nie nadając im wszakże formy wiążących nakazów (np. premie za działanie termoizolacyjne). W innych sytuacjach organy uznają określone zachowania za niepożądane i bez odwoływania się do formalnych zakazów, podejmują wysiłki w celi ich eliminacji (np. opłaty nie będące sankcjami powinny zachęcić do rezygnacji z korzystania ze środowiska).

Instrumenty typu represyjnego

Instrumenty typu represyjnego to powszechnie znane opłaty podwyższone i kary pieniężne, środki odpowiedzialności karnej, ale też już wzmiankowane środki egzekucyjne, podejmowane na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

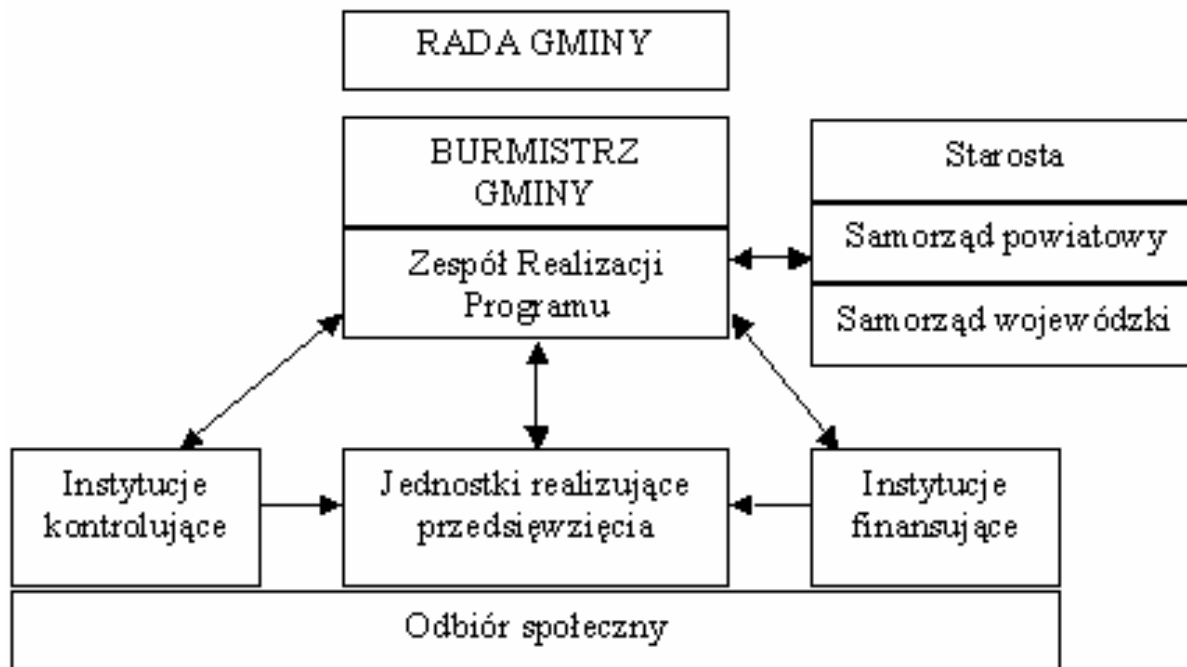
Podstawową zasadą realizacji *Programu ochrony środowiska* powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie *Programu* daje dobra organizacja zarządzania nim.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji *Programu* można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu *Programem*.
- Podmioty realizujące zadania *Programu*, w tym instytucje finansujące.
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty *Programu*.

- Społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań *Programu*.

Schemat nr 2. Zarządzania Programem ochrony środowiska

Główna odpowiedzialność za realizację *Programu* spoczywa na Burmistrzu, który co 2 lata składa Radzie Gminy raporty z wykonania *Programu*. Burmistrz współdziała z organami administracji rządowej oraz administracji samorządowej szczebla powiatowego i wojewódzkiego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚ i GW w Warszawie).

Ponadto Burmistrz współdziała z instytucjami administracji specjalnej w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (Inspekcja Sanitarna, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska), prowadzą monitoring wód (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej).

Optimalizacja zarządzania procesem wdrażania *Programu* związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej *Programu* – **Zespołu Realizacji Programu**, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Ochrony Środowiska lub Gospodarki Komunalnej. Zadaniem tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

- koordynacja działań i współdziałania uczestników *Programu*,
- monitoring realizacji zadań *Programu*,
- sprawozdawczość przed Radą *Programu*,
- udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w *Programie*.

W ramach Zespołu Realizacji Programu należy wyznaczyć osobę, która będzie pełniła rolę Kierownika Wdrażania Programu. Kierownik (pracownik Wydziału Ochrony Środowiska lub Gospodarki Komunalnej) będąc odpowiedzialnym za pracę Zespołu, będzie ściśle współpracował z Burmistrzem.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą *Programu* są mieszkańcy, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

W tabeli nr 28 przedstawiono harmonogram wdrażania *Programu ochrony środowiska Gminy Wyszków na lata 2005 – 2012*. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągnięcia celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela nr 28. Harmonogram wdrażania „Program ochrony środowiska Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012”

Lp.	Wyszczególnienie zadań	Okres wdrażania programu ochrony środowiska							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Opracowanie i zatwierdzenie programu ochrony środowiska	█							
2.	Wdrażanie celów długoterminowych programu ochrony środowiska		█	█	█	█	█	█	█
3.	Wdrażanie celów krótkoterminowych programu ochrony środowiska – realizacja zadań priorytetowych	█	█	█	█				
4.	Monitoring środowiska i społeczny		█	█	█	█	█	█	█
5.	Gromadzenie mierników skuteczności realizacji programu ochrony środowiska		█	█	█	█	█	█	█
6.	Raport z realizacji programu ochrony środowiska			█		█		█	
7.	Ocena realizacji i weryfikacji programu ochrony środowiska				█				█

VIII. UWARUNKOWANIA FINANSOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012

1. Źródła finansowania Programu

Jednym z ważniejszych elementów realizacji polityki ekologicznej danej jednostki samorządowej są środki finansowe, konieczne do realizacji celów zawartych w programach ochrony środowiska. Wybór źródeł finansowania zadań zapisanych w programach powinien być zróżnicowany w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego zadania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów finansowo – ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym. W Polsce ochrona środowiska finansowana jest przede wszystkim z:

- 1) środków publicznych, w tym:
 - krajowych, pochodzących z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, pozabudżetowych instytucji publicznych,
 - zagranicznych, pochodzących, m. in. z przedakcesyjnych programów pomocowych (do czasu ich zakończenia), funduszu spójności, funduszy strukturalnych, fundacji, itp.,

- 2) środków niepublicznych, pochodzących z dochodów przedsiębiorstw i inwestorów, banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych itp., w ramach których podstawowymi formami finansowania są:
 - zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
 - udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach),
 - fundusze własne inwestorów,
 - dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe,
 - zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe.

Zaznaczyć należy, że uzyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację zadań z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska w znacznym stopniu

zależy od zgodności podejmowanych przez dany samorząd lokalny działań z preferencjami poszczególnych instytucji finansowych.

Poniżej scharakteryzowano ważniejsze potencjalne źródła finansowania działań z zakresu ochrony środowiska.

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Zasady funkcjonowania funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych zostały określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska⁴⁰. Stanowią one najbardziej znane i wykorzystywane przez jednostki samorządu lokalnego źródło dofinansowywania inwestycji i przedsięwzięć z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska.

Kryteriami wyboru projektów do sfinansowania z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej są:

- 1) kryterium zgodności z polityką ekologiczną państwa,
- 2) kryterium efektywności ekologicznej,
- 3) kryterium efektywności ekonomicznej,
- 4) kryterium uwarunkowań technicznych i jakościowych,
- 5) kryterium zasięgu oddziaływania,
- 6) kryterium spełnienia przez wnioskodawcę wymogów formalnych.

Podstawowymi warunkami udzielenia dofinansowania są:

- 1) udokumentowane pełne pokrycie planowanych kosztów przedsięwzięcia,
- 2) wywiązanie się przez Wnioskodawcę z obowiązku uiszczania opłat i kar, stanowiących przychody Funduszu oraz wywiązywania się z innych zobowiązań w stosunku do Funduszu,
- 3) przedsięwzięcie nie może być zakończone,
- 4) udzielone dofinansowanie nie może przekroczyć kosztów przedsięwzięcia.

⁴⁰ Dział II – Instytucje ochrony środowiska, Rozdział 4 – Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ i GW) ⁴¹

Stanowi największą w Polsce instytucję finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska, a swym zakresem działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym. Szczegółowe cele i zadania priorytetowe są aktualizowane każdego roku i zamieszczane w wewnętrznym dokumencie funduszu – liście zadań priorytetowych.

Środki, którymi dysponuje Narodowy Fundusz, pochodzą głównie z opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. Przychodami Narodowego Funduszu są także wpływy z opłat produktowych oraz wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy – Prawo geologiczne i górnicze.

Podstawowymi formami finansowania zadań przez Narodowy Fundusz są preferencyjne pożyczki (podlegające umarzaniu) i dotacje, uzupełniane takimi formami finansowania, jak np. dopłaty do preferencyjnych kredytów bankowych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego. Narodowy Fundusz administruje także środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi z pomocy zagranicznej.

Narodowy Fundusz preferuje wnioski podmiotów, które zadeklarują przeznaczenie umorzonych kwot pożyczek na inwestycje proekologiczne.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚ i GW) ⁴²

Rolą wojewódzkich funduszy jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych.

Dodatkowo środki Wojewódzkiego Funduszu mogą pochodzić z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji i zaciągania kredytów,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,

⁴¹ www.nfosigw.gov.pl

⁴² www.wfosigw.pl

- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych oraz świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określony przez Radę Ministrów.

W każdym województwie Wojewódzki Fundusz przygotowują na wzór Narodowego Funduszu listy zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane z jego środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚ i GW)

Został utworzony wraz z reformą administracyjną państwa, która powołała do życia nowy szczebel administracji samorządowej – powiat. Dochodami Powiatowego Funduszu są wpływy z:

- opłat za składowanie i magazynowanie odpadów i kar za niezgodne z przepisami prawa ich składowanie lub magazynowanie (10 % wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz z administracyjnych kar pieniężnych (10 % wpływów poza opłatami i karami za usuwanie drzew i krzewów, które w całości stanowią przychód gminnego funduszu).

Dochody Powiatowego Funduszu przekazywane są na rachunek starostwa, w budżecie powiatu mają zaś charakter działu celowego.

W myśl art. 407 ustawy – Prawo ochrony środowiska⁴³ środki Powiatowego Funduszu należy przeznaczać na wspomaganie działalności w zakresie określonym jak dla gminnych funduszy oraz na inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

⁴³ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚ i GW)

Celem działania Gminnego Funduszu jest dofinansowanie zadań ekologicznych na terenie własnej gminy, zaś jego konto zasilane jest przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100 % wpływów),
- opłat za składowanie i magazynowanie odpadów i kar za niezgodne z przepisami prawa ich składowaniem lub magazynowaniem (50 % wpływów),
- opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (20 % wpływów).

Gminny Fundusz nie jest prawnie wydzielony ze struktury organizacyjnej gminy, a więc podobnie jak Powiatowy Fundusz nie ma osobowości prawnej i nie może udzielać pożyczek. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

Zgodnie z art. 406 ustawy – Prawo ochrony środowiska⁴⁴ środki finansowe Gminnego Funduszu należy przeznaczać na:

- 1) edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- 2) wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- 3) wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- 4) realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- 5) przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- 6) przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi,
- 7) przedsięwzięcia związane z ochroną powietrza,
- 8) przedsięwzięcia związane z ochroną wód,
- 9) profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,

⁴⁴ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

- 10) wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc przy wprowadzaniu bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- 11) wspieranie ekologicznych form transportu,
- 12) działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- 13) inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Bank Ochrony Środowiska

Banki stanowią coraz popularniejsze źródło finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska. Dzięki współpracy z funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej rozszerzają one swoją ofertę kredytową o kredyty preferencyjne przeznaczone na przedsięwzięcia proekologiczne oraz nawiązują współpracę z podmiotami angażującymi swoje środki finansowe w ochronie środowiska (fundacje, międzynarodowe instytucje finansowe).

W chwili obecnej do najważniejszych ofert Bank zaliczyć należy:

- 1) *kredyty w ramach linii ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na:*
 - a) inwestycje z zakresu budowy małych i przydomowych oczyszczalni ścieków, przedmiotem których jest zakup instalacji o przepustowości do 600 m³/ d oraz ich modernizacja,
 - b) inwestycje z zakresu budowy kanalizacji sanitarnej, przedmiotem których jest budowa kanalizacji sanitarnej pod warunkiem uzyskania potwierdzenia odbioru ścieków przez istniejącą oczyszczalnię lub pod warunkiem uzyskania od inwestora oczyszczalni będącej w realizacji zapewnienia o przyjęciu ścieków po zakończeniu jej budowy,
 - c) inwestycje z zakresu zagospodarowania odpadów, w szczególności:
 - zakup i montaż urządzeń do odzysku odpadów,

- zakup i montaż urządzeń do unieszkodliwiania odpadów, w tym budowa składowisk odpadów oraz zakup ich wyposażenia (np. wagi, zbiorniki wód odciekowych, instalacja odzysku biogazu),
 - zakup urządzeń służących zbieraniu i zagospodarowaniu odpadów, tj. pojemniki, kontenery, linie do sortowania odpadów,
 - rekultywacja składowisk odpadów,
- d) inwestycje w zakresie odnawialnych źródeł energii, w szczególności:
- zakup i instalacja małych elektrowni wodnych o mocy do 5 MW oraz zakup kotłów opalanych biomasą o mocy do 5 MW,
 - zakup i instalacja systemów grzewczych z zastosowaniem pomp ciepła oraz baterii i kolektorów słonecznych,
- atutem powyższych linii kredytowych jest możliwość uzyskania 80 %, a nawet 90 % kosztów planowanej inwestycji,
- 2) *kredyty na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska* – pozwalające uzyskać do 100 % kosztów inwestycji,
- 3) *kredyty na przedsięwzięcia inwestycyjne na terenach wiejskich w zakresie agroturystyki* – udzielane ze środków Fundacji „Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej”, przedmiotem których jest uruchamianie nowych lub rozwój istniejących przedsięwzięć w zakresie agroturystyki na wsi lub w miastach do 10 tysięcy mieszkańców, w zakresie: bazy noclegowej, bazy gastronomicznej oraz bazy rekreacyjno – sportowej i kulturowej,
- 4) *kredyty na zbiorowe zaopatrzenie wsi i miast do 10 tysięcy mieszkańców* – udzielane ze środków Fundacji „Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej”, przedmiotem których jest:
- a) budowa lub modernizacja sieci wodociągowej,
 - b) budowa lub modernizacja stacji wodociągowych w przypadku, gdy warunkują one podłączenie kolejnych odbiorców wody,
- 5) *kredyty na przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji*, wynikające z ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych⁴⁵,

⁴⁵ Dz. U. Nr 162, poz. 1121.

- 6) *kredyty na przedsięwzięcia z zakresu energooszczędnej modernizacji oświetlenia ulic, placów, itp.* – dające możliwość pozyskania do 100 % kosztów zadania,
- 7) *kredyty na instalacje gazowe w wiejskich obiektach użyteczności publicznej* – finansowane ze środków Fundacji „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja, przedmiotem których jest budowa i modernizacja urządzeń grzewczych zasilanych gazem lub olejem w wiejskich obiektach użyteczności publicznej (szkoły, ośrodki zdrowia, remizy, itp.),
- 8) *kredyty pomostowe i uzupełniające finansujące przedsięwzięcia inwestycyjne objęte dotacją SAPARD w ramach Działania 3* – w ramach, których mogą być finansowane przedsięwzięcia inwestycyjne obejmujące rozwój i poprawę infrastruktury obszarów wiejskich, realizowane na obszarach wiejskich lub w miastach do 7 tysięcy mieszkańców, w zakresie:
 - zaopatrzenia gospodarstw wiejskich w wodę wraz z jej uzdatnianiem,
 - odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych,
 - gospodarki odpadami komunalnymi,
 - budowy i modernizacji dróg gminnych i powiatowych,
- 9) *kredyty z linii kredytowej Banku Rozwoju Rady Europy* – w ramach, których mogą być finansowane przedsięwzięcia inwestycyjne obejmujące:
 - budowę oczyszczalni ścieków,
 - rekultywację powierzchni ziemi i ochronę wód podziemnych,
 - zagospodarowanie odpadów,
 - monitoring i ograniczenie hałasu,
 - inwestycje dotyczące redukcji wpływu na środowisko instalacji.
- 10) *kredyt na przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu budowy, modernizacji i remontu dróg publicznych na terenach zamiejskich* – realizowane ze środków Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, pozwalające uzyskać do 70 % kosztów inwestycyjnych zadania.

Obligacje komunalne⁴⁶

Ze względu na wysokie oprocentowanie kredytów i pożyczek coraz popularniejszym sposobem na pozyskanie dodatkowych środków finansowych na gminne inwestycje w zakresie ochrony środowiska jest emisja obligacji komunalnych, czyli papierów wartościowych, w którym jedna strona, zwana *emitentem obligacji*, stwierdza, że jest dłużnikiem drugiej strony, zwanej *obligatariuszem* (właściciel obligacji) i zobowiązuje się wobec niego do wykupu obligacji. Emisja obligacji jest formą zaciągnięcia kredytu. Kredytodawcą jest obligatariusz, kredytobiorcą – emitent.

Emisja obligacji daje emitentowi środki na rozwój, a kupującemu obligacje korzystne ulokowanie środków pieniężnych na określony czas.

Wśród najważniejszych powodów, dla których emisja obligacji komunalnych jako sposobu na pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych będzie wzrastać wymienić należy:

- 1) możliwość zgromadzenia dużej ilości środków, których dostarczenie przez jeden bank byłoby niemożliwe lub znacznie utrudnione,
- 2) możliwość finansowania działalności komunalnej,
- 3) możliwość dostosowania terminów wypłaty oprocentowania, jak i wykupu obligacji stosowanie do potrzeb danego projektu,
- 4) niższe koszty emisji i obsługi obligacji niż analogiczne koszty pozyskania kredytu bankowego,
- 5) możliwość uaktywnienia środków kapitałowych, do których normalnie jednostkom samorządu terytorialnego trudno jest dotrzeć,
- 6) możliwość umocnienia pozycji negocjacyjnej gminy w rozmowach z bankami przy staraniu się o kredyt komercyjny.

⁴⁶ www.kpwig.gov.pl (Komisja Papierów Wartościowych i Giełd)

Fundusze pomocowe Unii Europejskiej⁴⁷

Od momentu uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej główne źródło dofinansowania inwestycji w Polsce stanowić będą fundusze poakcesyjne, a w szczególności:

- 1) Fundusz Spójności,
- 2) Fundusze Strukturalne:
 - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF),
 - Europejski Fundusz Społeczny (ESF),
 - Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF),
 - Finansowy Instrument Sterowania Rybołówstwem (FIFG).

Fundusz Spójności, zwany też Funduszem Kohezji ma na celu wzmocnienie gospodarczej i społecznej spójności państw Unii Europejskiej. Z funduszu tego będą dofinansowywane przedsięwzięcia o charakterze infrastrukturalnym w dziedzinie transportu i ochrony środowiska. Priorytetowymi zadaniami w zakresie ochrony środowiska są inwestycje dotyczące:

- poprawy jakości wód powierzchniowych,
- polepszenia jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- poprawy jakości powietrza,
- racjonalizacji gospodarki odpadami,
- ochrony powierzchni ziemi,
- zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Fundusz ten dofinansowuje przedsięwzięcia duże, których wartość przekracza 10 mln EURO. Odbiorcami pomocy tj. beneficjentami końcowymi mogą być samorządy terytorialne tj. gminy, związki gmin oraz przedsiębiorstwa komunalne. Dofinansowanie z funduszu może wynosić 80 – 85 % kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia.

Ostateczną decyzję o przyznaniu dofinansowania podejmuje Komisja Europejska, natomiast kompetencją naszego kraju jest wskazanie zadań proponowanych do dofinansowania.

⁴⁷ www.ukie.gov.pl

Zadaniem Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej jest wsparcie procesów restrukturyzacji i modernizacji gospodarki państw członkowskich Unii Europejskiej poprzez nakłady w tych sektorach i regionach, które wymagają interwencji, aby sprostać globalnej konkurencji.

Przedsięwzięcia dotyczące ochrony środowiska będą finansowe głównie ze środków finansowych Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF) i Sekcja Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF).

Zasoby *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego* służą finansowaniu:

- 1) inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego oraz tworzenia i zabezpieczania miejsc pracy, jak też działalności średnich i małych przedsiębiorstw,
- 2) inwestycji produkcyjnych umożliwiających tworzenie lub utrzymywanie trwałego zatrudnienia,
- 3) infrastruktury,
- 4) rozwoju turystyki oraz inwestycji w dziedzinie kultury,
- 5) ochrony i poprawy stanu środowiska,
- 6) sfery badawczo – rozwojowej,
- 7) rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Zadania z zakresu ochrony środowiska realizowane będą w ramach programów: *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR)* oraz *Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Gospodarki” (SPO „WKG”)*.

W ramach ZPORR działania środowiskowe zostały zawarte w działaniach:

- 1) *działanie 1.2 „Infrastruktura ochrony środowiska”* (duże inwestycje dotyczące budowy i modernizacji infrastruktury o znaczeniu regionalnym, służące wzmocnieniu konkurencyjności regionów),
- 2) *działanie 3.1 „Infrastruktura lokalna”* (małe inwestycje w zakresie ochrony środowiska o oddziaływaniu lokalnym na terenach wiejskich i w małych miastach – do 15 tys. mieszkańców),

- 3) *działanie 3.2 „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych”* (inwestycje dotyczące rewitalizacji obszarów miejskich, powojсковych i przemysłowych).

Ostatecznymi beneficjentami są głównie: gminy, powiaty i województwa lub działające w ich imieniu jednostki organizacyjne, związki międzygminne, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne jednostki publiczne. Dofinansowanie z ZPORR będzie wynosić:

- do 75 % kwalifikującego się kosztu inwestycji,
- do 50 % kwalifikującego się kosztu, gdy inwestycje infrastrukturalne generują znaczący zysk netto.

W ramach SPO „WKG” będą realizowane zadania wspierające przedsiębiorców w zakresie dostosowania do wymogów ochrony środowiska, tj.

- inwestycje w infrastrukturę gospodarki wodno – ściekowej (ścieki przemysłowe),
- inwestycje w zakresie gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi,
- inwestycje w zakresie ochrony powietrza,
- inwestycje z wykorzystaniem Najlepszych Dostępnych Technik (BAT).

Ostatecznymi beneficjentami są: małe i średnie przedsiębiorstwa. Maksymalna wysokość dofinansowania to 65 %, w tym wkład Unii Europejskiej – 67 %, a wkład krajowy – 33 %.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF) składa się z dwóch sekcji: Orientacji i Gwarancji. W ramach polityki strukturalnej fundusz wspiera trwałe rozwój obszarów wiejskich i dostosowywanie struktury rolnej regionów opóźnionych w rozwoju. Z funduszu współfinansowane będą:

- 1) inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- 2) pomoc dla młodych rolników i szkolenie zawodowe,
- 3) pomoce kompensacyjne dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- 4) programy rolno – środowiskowe,

- 5) poprawa przetwórstwa i komercjalizacji gospodarstw rolnych,
- 6) rozwój i przetwarzanie zasobów leśnych,
- 7) rozwój obszarów wiejskich.

Głównym beneficjentem wsparcia z powyższych środków jest i będzie sektor publiczny czyli gminy, miasta, powiaty, związki międzygminne, przedsiębiorstwa komunalne.

Kolejnym instrumentem finansowym wspierającym politykę ochrony środowiska Wspólnoty, ważnym z punktu widzenia naszego członkostwa w UE, jest program LIFE, składający się z: LIFE – Nature, LIFE – Środowisko i LIFE – Kraje Trzecie. Środki dostępne w ramach Programu LIFE –Nature przeznaczone są na finansowanie działań w zakresie ochrony przyrody tzn. działań „wymaganych dla zachowania lub odtworzenia naturalnych siedlisk i populacji gatunków dzikiej fauny i flory w stanie sprzyjającym ich ochronie”. W praktyce, LIFE – Nature jest zobowiązany uczestniczyć we wdrażaniu Dyrektywy Ptasiej (79/409/EEC) i Siedliskowej (92/43/EEC) Wspólnoty oraz, w szczególności, w tworzeniu Europejskiej Sieci Ekologicznej specjalnych obszarów ochrony – NATURA 2000 Środki dostępne w ramach Programu LIFE – Środowisko przeznaczone są na finansowanie innowacyjnych działań o charakterze pilotażowym i demonstracyjnym, których celem jest:

- łączenie zagadnień środowiskowych w rozwój oraz planowanie przestrzenne, w tym obszarach zurbanizowanych i przybrzeżnych,
- promowanie zrównoważonego zarządzania zasobami wód podziemnych i powierzchniowych,
- zminimalizowanie wpływu działalności gospodarczej na środowisko,
- zapobieganie, recykling i racjonalna gospodarka strumieniami odpadów,
- poprawa infrastruktury transportowej, rozbudowa systemów wodnych i energetycznych,
- współpraca w dziedzinie sprawiedliwości i administracji,
- badania i rozwój, szkolnictwo, kultura, komunikacja, zdrowie, ochrona cywilna.

Kluczowym instrumentem finansowania ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych na terenach wiejskich będą także programy rolnośrodowiskowe. Zasady kształtowania tego filaru są uregulowane rozporządzeniem Unii Europejskiej (WE 1257/99). W Polsce jego funkcjonowanie opierać się będzie na Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), który zawiera działania, tj.: wsparcie gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, renty strukturalne, programy rolnośrodowiskowe, zalesianie gruntów rolnych niskiej klasy bonitacyjnej, wsparcie gospodarstw niskotowarowych, dostosowanie do standardów Unii Europejskiej. Uzupełnieniem tych działań ma być Sektorowy Program Operacyjny (SOP) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” dający szereg możliwości w zakresie: przeprowadzania inwestycji w gospodarstwach rolnych, poprawy przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych, pomocy dla młodych rolników, szkoleń, scalania gruntów, gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi, wsparcia doradztwa rolniczego czy też różnicowania działalności rolniczej.

Równoległe z realizacją sektorowych programów operacyjnych i programu regionalnego realizowane będą projekty współfinansowane z Funduszu Spójności. W ramach tego nastąpi wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi, mające na celu stworzenie systemów zbiórki, transportu, odzysku i unieszkodliwienia odpadów komunalnych. W ramach tego priorytetu będą realizowane działania, służące stworzeniu zintegrowanego systemu gospodarki odpadami oraz działania związane z eliminacją zanieczyszczeń azbestem. Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów,
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska,
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych.

Na podstawie Strategii Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 – 2006 przyjętej przez Komitet Integracji Europejskiej kluczowe kryteria wyboru inwestycji, które będą mogły uzyskać wsparcie są następujące:

- zgodność z celami polityki ekologicznej UE: ochrona, zachowanie i poprawa jakości środowiska, ochrona zdrowia ludzkiego, oszczędne i racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych,
- zgodność z zasadami polityki ekologicznej UE, a w szczególności: zasadą przezorności,
- zasadą prewencji, zasadą likwidowania zanieczyszczeń u źródła, zasadą zanieczyszczający płaci; istotne jest też umożliwienie wywiązania się z zobowiązań akcesyjnych poprzez wdrożenie ekologicznych przepisów UE w najtrudniejszych i najkosztowniejszych z punktu widzenia polityki akcesyjnej obszarach – tj. takich, co do których Polska uzyskała najdłuższe okresy przejściowe,
- przedsięwzięcia będące kontynuacją programu ISPA,
- odbiorcą wsparcia winien być w pierwszej kolejności samorząd terytorialny, związek gmin, przedsiębiorstwo komunalne lub inny podmiot publiczny,
- osiągnięcie przez przedsięwzięcie/grupę przedsięwzięć kosztorysowej wartości progowej 10 mln EUR (jeśli nie, to przypadek winien być wystarczająco uzasadniony),
- przyczynienie się do redukcji zanieczyszczeń oddziałujących na znaczną liczbę ludzi przy najniższych kosztach tej redukcji (efektywność ekologiczna i ekonomiczna przedsięwzięć),
- przyczynianie się w największym stopniu do osiągnięcia gospodarczej i społecznej spójności Polski z UE (projekty potencjalnie przynoszące najwyższe korzyści ekonomiczne i społeczne),
- oddziaływanie transgraniczne.

Jednym z kryteriów uzyskania środków finansowych z Funduszu Spójności jest wielkość projektu, a mianowicie łączna wartość projektu powinna przekraczać

10 mln EURO. Projekty o takiej wartości są w stanie zorganizować głównie średnie lub duże miasta bądź np. związki miast czy gmin.

Fundusze Unii Europejskiej powinny odgrywać znaczną rolę w finansowaniu wojewódzkich inwestycji, ze względu na dużą skalę tych przedsięwzięć i konieczność zagwarantowania co najmniej 25% udziału własnego. Możliwe jest także pozyskiwanie funduszy na projekty tzw. miękkie, związane ze szkoleniami, organizacją i promocją w zakresie poszczególnych działań związanych z ochroną środowiska.

Źródło dodatkowych środków finansowych na realizację celów polityki ekologicznej gminy Wyszaków stanowią także:

1) fundacje, np.:

- Agencja Rozwoju Komunalnego w Warszawie, Aleje Ujazdowskie 19, 00 – 557 Warszawa⁴⁸,
- Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, ul. Żurawia 4a, 00 – 503 Warszawa⁴⁹,
- Program Małych Dotacji GEF, al. Niepodległości 186, 00 – 608 Warszawa⁵⁰,
- Projekt Umbrella⁵¹,
- Fundacja Wspomagania Wsi Polskiej⁵²,
- Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska”⁵³,
- Projekt Umbrella⁵⁴,
- Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska⁵⁵, i inne

2) banki komercyjne, np.:

- Polski Bank Rozwoju S.A.,
- Bank Rozwoju Eksportu S.A.,
- Bank Światowy,
- Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

⁴⁸ www.ark.com.pl

⁴⁹ www.parr.pl w Warszawie oraz <http://free.polbox.pl/a/arrost/> w Ostrołęce

⁵⁰ www.gef.undp.org.pl

⁵¹ www.umbrella.org.pl

⁵² www.fww.org.pl

⁵³ www.epce.org.pl

⁵⁴ www.undp.org.pl

⁵⁵ www.nfos.com.pl

- 3) fundusze inwestycyjne – stanowiące nowy element rynku finansowego ochrony środowiska. Coraz chętniej inwestują w przedsięwzięcia ekologiczne wykorzystując przy tym współczesne technologie. W najbliższym czasie mogą stać się one jednym z głównych funduszy dofinansującym zadania z zakresu ochrony środowiska, ze względu na duże wkłady finansowe w rozwój nowoczesnej produkcji oraz integrację ochrony środowiska z przedsięwzięciami o charakterze gospodarczym i komunalnym,
- 4) instytucje leasingowe, np.:
 - Towarzystwo Inwestycyjno – Leasingowe EKOLEASING S.A.,
 - Finesco S.A. ⁵⁶,
 - Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.,
 - Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Partnerstwo publiczno – prywatne

Nową metodą realizacji zadań jednostki samorządowej może być rozważenie (zalecanego w rozporządzeniach unijnych) Partnerstwa Publiczno – Prywatne (PPP).

Termin *publiczno – prywatne partnerstwo* jest pojęciem ogólnym, które może oznaczać co najmniej kilka form powierzenia podmiotom prywatnym obowiązku świadczenia usług o charakterze publicznym. Poszczególne formy partnerstwa różnią się między sobą stopniem ponoszonego ryzyka gospodarczego, podziałem odpowiedzialności za jakość świadczenia, okresem świadczenia usług oraz charakterem własności majątku służącego do spełniania świadczeń. Główne cechy najczęściej występujących form publiczno – prywatnego partnerstwa opisane zostały w tabeli nr 29. W praktyce stosuje się kombinacje przedstawionych rozwiązań.

⁵⁶ www.finesco.pl

Tabela nr 29. Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze usług komunalnych

Lp.	Forma PPP	Własność majątku	Bieżąca działalność i konserwacja	Inwestycje	Ryzyko gospodarcze	Okres świadczenia
1.	Umowa o świadczenie usług	publiczna	jednostki publiczne i prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	1 – 2 lata
2.	Kontrakt menedżerski	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	3 – 5 lat
3.	Leasing	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	współdziałanie	3 – 5 lat
4.	Umowa typu budowa – eksploatacja – przekazanie (BOT)	prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	20 – 30 lat
5.	Przeniesieni prawa własności mienia komunalnego	prywatna lub prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	nieokreślony (może być określony w licencji)

Poszczególne formy partnerstwa mogą stać się atrakcyjne dopiero wtedy, gdy określone zostaną stabilne regulacje prawne zapewniające równowagę pomiędzy interesami prywatnych podmiotów gospodarczych a interesami ich klientów, warunkując tym samym możliwość uzyskania zwrotu z inwestycji prywatnego kapitału.

2. Koszty realizacji Programu

Prowadzenie działań oraz realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych służących ochronie środowiska na terenie miasta i gminy Wyszaków obejmować będzie następujące koszty:

- 1) *administracyjne* – sprowadzają się do kosztów ponoszonych na monitorowanie realizacji programu. Z kosztów osobowych należałoby wymienić te, które mogą być związane ze zwiększeniem ilości zatrudnionych pracowników zajmujących się ochroną środowiska. Będą także obejmowały koszty związane z wydatkami na promocję, uczestnictwo w sympozjach, seminariach, targach czy zakup fachowej literatury,
- 2) *edukacyjne* – na które złożą się głównie nakłady na doprowadzenie do zwiększenia świadomości proekologicznej i to zarówno w realizowanych programach edukacyjnych w szkołach jak i akcjach edukacyjnych kierowanych do pozostałej części społeczności przy okazji realizacji inwestycji. Należy do nich też zaliczyć wydatki na nagrody w konkursach organizowanych w celach edukacyjnych,
- 3) *inwestycyjne* – będą najistotniejszą pozycją w realizacji projektu programu. Muszą obejmować wydatki na przygotowanie inwestycji niezbędnych do jego realizacji i uzyskania wymiernych efektów.

Tabela nr 30. Projektowane koszty wdrażania „Programu ochrony środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012”

Lp.	Nazwa projektu/ zadania	Szacunkowe koszty w PLN w latach 2005 – 2008			Potencjalne źródła finansowania
		poza inwestycyjne	inwestycyjne	razem	
1.	Zarządzanie Programem	5.000	-	5.000	budżet gminy
2.	Edukacja ekologiczna	10.000	-	10.000	budżet gminy WFOŚ i GW
3.	Ochrona wód	-	9.000.000	9.000.000	budżet gminy WFOŚ i GW fundusze UE
4.	Gospodarowanie odpadami	szczegóły w <i>Planie gospodarki odpadami Gminy Wyszaków</i>			
5.	Ochrona powietrza atmosferycznego	-	40.000	40.000	budżet gminy WFOŚ i GW fundusze UE
6.	Ochrona przyrody	10.000	10.000	20.000	budżet gminy WFOŚ i GW fundusze UE
Razem:		25.000	9.040.000	9.075.000	-

IX. MONITORING WDRAŻANIA I REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WYSZAKÓW NA LATA 2005 – 2012

W procesie wdrażania i realizacji *Programu ochrony środowiska* ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje *Programu ochrony środowiska*.

System monitoring programu ochrony środowiska powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- monitoring programu,
- monitoring ekonomiczny,
- monitoring ekologiczny,
- monitoring społeczny.

Monitoring programu powinien być realizowany w sposób regularny w następującym zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć lub działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a ich wykonaniem,
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Burmistrz (poprzez Zespół Realizacji Programu) będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia *Programu*. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu. Co cztery lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. Oznacza to, że w 2008 r. powinna być przygotowana nowa lista obejmująca lata 2008 – 2011.

W cyklu czteroletnim będzie również oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie azą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura

pozwole na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie – Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska:

- *ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata),*
- *opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata)*
- *aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata)*

W celu właściwej oceny stopnia wdrażania *Programu* konieczne jest ustalenie zasad przedstawiania postępów w realizacji programu. Dobrymi miernikami wyznaczającymi stan środowiska i presji na środowisko są wskaźniki, których podstawowym zadaniem jest zobiektywizowanie oceny realizacji celów. Według *Polityki Ekologicznej Państwa* do głównych mierników należy zaliczyć:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. depozycją lub koncentracją poszczególnych zanieczyszczeń w powietrzu, wodzie, glebie), a naukowo uzasadnionym zanieczyszczeniem dopuszczalnym (ładunkiem krytycznym),
- ilość używanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego lub wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartością sprzedaną),
- stosunek uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów (dla oceny programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska),
- techniczno – ekologiczne charakterystyki materiałów, urządzeń, produktów (np. zawartość ołowiu w benzynie, zawartość rtęci w bateriach, jednostkowa emisja węglowodorów przy eksploatacji samochodu, poziom hałasu w czasie pracy samochodu itp.); zgodnie z zasadą dostępu do informacji dane te powinny być ujawniane na etykietach lub w dokumentach technicznych produktów.

Dodatkowo przy ocenie skuteczności realizacji wg polityki ekologicznej państwa dla *Programu* będą stosowane wskaźniki społeczno – ekonomiczne:

- zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów na jednostkę produkcji oraz zmniejszenie całkowitych przepływów materiałowych w gospodarce,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych,
- coroczny przyrost netto miejsc pracy w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska.

Poza wskaźnikami społeczno – ekonomicznymi stosuje się wskaźniki stanu środowiska i presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód lądowych poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej,
- poprawę jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy, a więc przede wszystkim metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych),
- zmniejszenie uciążliwości hałasu, przede wszystkim poziomu hałasu na granicy własności wokół obiektów przemysłowych, hałasu ulicznego w miastach oraz hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych,
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych,
- ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych na terenach poprzemysłowych, w tym likwidacja starych składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej,

- ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych i powstrzymanie procesów degradacji zabytków kultury,
- wzrost lesistości, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrost masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów będących pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby,
 - zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk,
 - zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

Monitoring ekonomiczny związany jest z procesem finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne.

Monitoring ekologiczny, czyli system kontroli środowiska, jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty polityki ekologicznej. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie których tworzona jest nowa polityka.

Mierniki efektów ekologicznych są w znacznym stopniu dostępne jako wielkości mierzone w ramach istniejących systemów kontroli i monitoringu, realizowanych m.in. przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska, Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych, Stacje Sanitarne – Epidemiologiczne, itp.

Monitoring społeczny sprawowany może być na podstawie badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów „Programu ochrony środowiska ...”.

Istotnym dla oceny *Programu ochrony środowiska gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012* jest zestaw mierników zapisany w *Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego* (tabela nr 31).

Tabela nr 31. Wybrane mierniki monitorowania realizacji celów zapisanych w *Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego*

Cel	Mierniki
zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska	<ul style="list-style-type: none"> - jakość wód powierzchniowych - udział ścieków komunalnych i przemysłowych nieoczyszczonych - stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej - ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%) - ilość zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych - redukcja ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych z przemysłu, gospodarki komunalnej i spływu powierzchniowego - liczba składowisk odpadów komunalnych wymagających likwidacji i rekultywacji - % odpadów komunalnych i przemysłowych składowanych - udział odzyskiwanych i wykorzystywanych odpadów przemysłowych - % odzysku i wykorzystania papieru i szkła z odpadów komunalnych - ilość mogilników i magazynów po przeterminowanych środkach ochrony roślin, - ilość wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca w ciągu roku (kg) - % unieszkodliwianych odpadów niebezpiecznych - poziom zanieczyszczenia powietrza (pyły, dwutlenek siarki, tlenki azotu, benzen, ołów, ozon, tlenek węgla) - zużycie etyliny i benzyny bezołowiowej - miasta objęte programem ograniczeń hałasu - poziom hałasu w centrach miast - poziom hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu oraz w rejonie lotnisk - poziom pól elektromagnetycznych promieniowania niejonizującego

Cel	Mierniki
racjonalna gospodarka wodna	<ul style="list-style-type: none"> - pobór wody dla celów gospodarczych, produkcji i usług (hm³) - zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (hm³/rok) - jakość wód podziemnych najwyższej i wysokiej jakości - zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności hm³ - stopień retencjonowania wód - ludność korzystająca z wodociągów sieciowych (%)
zwiększenie lesistości i ochrona lasów	<ul style="list-style-type: none"> - wskaźnik lesistości - struktura własnościowa lasów - powierzchnia lasów ochronnych - liczba Leśnych Kompleksów Promocyjnych
poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<ul style="list-style-type: none"> - stopień zabezpieczenia głównych rzek przed powodzią - zakłady stanowiące potencjalne zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej
podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	<ul style="list-style-type: none"> - organizacje pozarządowe działające na rzecz zrównoważonego rozwoju - wysokość nakładów na edukację ekologiczną - nakłady na działalność naukową, szkoleniową i edukacyjną
rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> - ilość podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty jakości - liczba i powierzchnia gospodarstw ekologicznych - gospodarstwa agroturystyczne - udział energii odnawialnej w bilansie energetycznym - stopień zmniejszenia energochłonności - stopień zmniejszenia materiałochłonności
utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	<ul style="list-style-type: none"> - % obszarów objętych ochroną konserwatorską wg form ochrony - liczba parków krajobrazowych i ich powierzchnia - powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu - ilość opracowanych planów ochrony - udział obszarów włączonych do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000

Oceny efektów realizacji *Programu* należy dokonać analizując informacje gromadzone przez poszczególne wydziały jednostek, organów i podmiotów uczestniczących w jego realizacji, tzn. dla:

- *wskaźników ekonomicznych* – informacje należy pozyskać z funduszy dofinansowujących zadania, w tym również informacje od inwestorów,
- *wskaźników ekologicznych* – informacje są dostępne w instytucjach kontrolujących w ramach ogólnych systemów monitoringu środowiska jak np. pomiary emisji i imisji wykonywane przez Stacje Sanitarno – Epidemiologiczne, Inspektora Ochrony Środowiska, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także Lasy Państwowe,
- *wskaźników aktywności społecznej* – informacje możliwe do uzyskania poprzez badania opinii społecznej, a także informacje o ilości procesów administracyjnych z udziałem społeczeństwa oraz ilości i jakości działań na rzecz ochrony środowiska, a także sposobie i powszechności informowania mieszkańców o realizowanych przedsięwzięciach.

Poniżej zaproponowano najistotniejsze mierniki, przyjmując że lista ta będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela nr 32. Mierniki systemu monitoringu „Program ochrony środowiska Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012”

Lp.	Miernik	Jednostka miary	Źródło informacji o mierniku
<i>Mierniki ekonomiczne</i>			
1.	jednostkowe koszty inwestycyjne poniesione na osiągnięcie zakładanego efektu ekologicznego	zł	gmina
2.	jednostkowe koszty eksploatacyjne ponoszone dla utrzymania uzyskanego efektu ekologicznego	zł	gmina
<i>Mierniki ekologiczne</i>			
1.	Ogólna jakość środowiska przyrodniczego w gminie	pozycja w klasyfikacji	WIOŚ
2.	Jakość wód powierzchniowych	% udziału wód pozaklasowych	WIOŚ
3.	Jakość wód podziemnych	% udział wód klasy Ia i Ib	
4.	Wydajność czynnych ujęć wody	m ³ / d	gmina
5.	Ilość wody zużytej na 1 mieszkańca na rok	m ³ / osoba	GUS
6.	Długość sieci wodociągowej na terenie gminy	km	gmina
7.	% zwodociągowania gminy	% powierzchni	gmina
8.	Liczba przyłączy wodociągowych	szt.	gmina
9.	Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy	km	gmina
10.	% skanalizowania gminy	% powierzchni	gmina
11.	Liczba przyłączy kanalizacyjnych	szt.	gmina
12.	Liczba ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię ścieków	% ogółu ludności	GUS, gmina
13.	Liczba przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	szt.	gmina
14.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych	Mg	WIOŚ, GUS, pozwolenia na emisję zanieczyszczeń do powietrza (powiat)
15.	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych	Mg	
16.	Liczba instalacji produkujących i wykorzystujących energię odnawialną	szt.	gmina
17.	Powierzchnia terenów zdegradowanych	ha	gmina, powiat, WIOŚ
18.	Udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych	%	Stacja Chemiczno – Rolnicza, WIOŚ

Lp.	Miernik	Jednostka miary	Źródło informacji o mierniku
19.	Ogólna powierzchnia terenów leśnych	% powierzchni gminy	nadleśnictwo, gmina, GUS
20.	Powierzchnia terenów leśnych na 1 mieszkańca	ha/ osobę	nadleśnictwo, gmina
21.	Powierzchnia obszarów nowo zalesionych	ha	nadleśnictwo, powiat, gmina
22.	% powierzchni gminy objęty prawną ochroną przyrody	%	Urząd Wojewódzki (Konservator Przyrody), powiat, gmina
23.	Liczba pomników przyrody	szt.	
24.	Liczba użytków ekologicznych	szt.	
25.	Powierzchnia użytków ekologicznych	ha	
26.	Powierzchnia innych form ochrony przyrody	ha	
27.	Liczba projektów zrealizowanych na rzecz edukacji ekologicznej	szt.	gmina
28.	Liczba „Zielonych szkół”	szt.	gmina
<i>Mierniki społeczne</i>			
1.	udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska	liczba osób	gmina
2.	stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (interwencje)	ilość	gmina
3.	akcje informacyjno – edukacyjnych	ilość	gmina
4.	procesy odszkodowawcze związane ze zniszczeniami środowiska	ilość	gmina

W oparciu o analizę powyższych grup mierników możliwa będzie ocena efektywności realizacji *Programu*, a w oparciu o tą ocenę – aktualizacja program.

X. BIBLIOGRAFIA

1) Akty prawne

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. Nr 111, poz. 724 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483)
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jedn. Dz. U. 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77, poz. 335 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 42, poz. 1591)

- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8, poz. 81)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)
- Rozporządzenia Nr 221 Wojewody Mazowieckiego z dnia 10 lipca 2001 r. w sprawie wprowadzenia użytków ekologicznych na terenie województwa mazowieckiego (Dz. U. Woj. Maz. Nr 162, poz. 2403)
- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 sierpnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalnych poziomów promieniowania, jakie mogą występować w środowisku oraz wymagań obowiązujących przy wykonywaniu pomiarów kontrolnych promieniowania (Dz. U. Nr 107, poz. 676)
- Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1998 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 66, poz. 436)
- Polskie Normy – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- Polskie Normy – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowe)
- Polskie Normy – ISO 6170 – 1: 1994 – Jakość wody. Terminologia
- Polskie Normy – 85/ B – 01705 – Obiekty i urządzenia ujęć wody. Terminologia
- Polskie Normy – Z – 15010: 1999 – Odpady. Terminologia
- *Wieloletni program inwestycyjny gminy Długosiodło na lata 2003 – 2010*

2) Literatura fachowa

- *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowiecki.* Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- Maciejewski M. *Leksykon ochrony środowiska.* Fundacja ECOBALTIC, Gdańsk 1995 r.

- *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej* oraz program wykonawczy – *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001 r.
- *Podstawowe informacje ze spisów powszechnych 2002 – gmina miejsko – wiejska Wyszaków*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2003 r.
- *II Polityka Ekologicznej Państwa*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000 r.
- *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*. Rada Ministrów, Warszawa 2002 r.
- *Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.
- *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego*. Mazowieckim Biurze Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego w Warszawie, 2003 r. (Uchwała Sejmiku Województwa z 15 grudnia 2003 r.)
- *Słownictwo znormalizowane – ochrona środowiska*. Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowiecki*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowiecki w 2002 roku*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2003 r.
- *Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu wyszkowskiego*. Uchwała Nr XXXII/ 185/ 2001 Rady Powiatu w Wyszakowie
- *Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.

3) **Inne źródła**

- Dane Dyrekcji Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Siedlcach
- Dane Głównego Urzędu Statystyczny
- Dane Ministerstwa Środowiska
- <http://free.polbox.pl/a/arrost/>
- www.ark.com.pl

- www.bosbank.pl
- www.ekofundusz.org.pl
- www.finesco.pl
- www.fww.org.pl
- www.gef.undp.org.pl
- www.kpwig.gov.pl
- www.nfosigw.gov.pl
- www.nfos.com.pl
- www.parr.pl
- www.ukie.gov.pl
- www.umbrella.org.pl
- www.wfosigw.pl

XI. SPIS TALBEL I WYKRESÓW

- Tabela nr 1.* Użytkowanie gruntów [ha] w gminie Wyszaków (bez miasta) – s. 28
- Tabela nr 2.* Użytkowanie gruntów [ha] w mieście Wyszaków – s. 29
- Tabela nr 3.* Źródła emisji zanieczyszczeń technologicznych do powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Wyszaków – s. 39
- Tabela nr 4.* Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu wyszkowskiego w 2000 r. – s. 40
- Tabela nr 5.* Stężenia średnioroczne ważniejszych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego w powiecie wyszkowskim w 2000 r. – s. 40
- Tabela nr 6.* Średnia wielkość opadu pyłu, ołowiu i kadmu w powiecie wyszkowskim w 2000 r. – s. 41
- Tabela nr 7.* Emisja zanieczyszczeń do powietrza w powiecie wyszkowskim w 2002 r. – s. 41
- Tabela nr 8.* Źródła emisji pól elektromagnetycznych – s. 44
- Tabela nr 9.* Źródła emisji pól elektromagnetycznych na terenie Gminy Wyszaków – s.45
- Tabela nr 10.* Jakość wód rzeki Bug wg stężeń charakterystycznych – s. 46
- Tabela nr 11.* Monitoring wód rzeki Bug w punkcie pomiarowym Popowo, gm. Somianka – s.47
- Tabela nr 12.* Zmiany stężeń charakterystycznych wybranych parametrów w zlewni rzeki Bug w latach 1986 – 2001 w punkcie pomiarowo – kontrolnym w Popowie – s. 47
- Tabela nr 13.* Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Wyszaków – s. 51
- Tabela nr 14.* Charakterystyka obszaru „PLB140002 Dolina Dolnego Bugu” na terenie Gminy Wyszaków – s. 54
- Tabela nr 15.* Charakterystyka obszaru „PLB140009 Puszcza Biała” na terenie Gminy Wyszaków – s. 54
- Tabela nr 16.* Charakterystyka obszaru specjalnej ochrony siedliskowej na terenie Gminy Wyszaków – s. 55

- Tabela nr 17.* Projektowane powierzchnie terenów chronionych w Gminie Wyszaków – s. 56
- Tabela nr 18.* Powierzchnia projektowanego Nadbużańskiego Parku Krajo-
brazowego i strefy ochronnej wg podziału administracyjnego – s. 56
- Tabela nr 19.* NPK – struktura użytkowania gruntów wg gmin (w %) – s. 56
- Tabela nr 20.* Zalesienia na terenie Gminy Wyszaków latach 1999 – 2003 – s. 57
- Tabela nr 21.* Zalesienia na terenie Gminy Wyszaków latach 1999 – 2003 – s. 57
- Tabela nr 22.* Przewóz substancji niebezpiecznych na trasach drogowych i
kolejowych w obrębie Gminie Wyszaków – s. 58
- Tabela nr 23.* Długość sieci wodociągowych i kanalizacyjnych w Gminie
Wyszaków – s. 60
- Tabela nr 24.* Sieć wodociągowa i kanalizacyjna wg miejscowości w Gminie
Wyszaków – s. 61
- Tabela nr 25.* Charakterystyka melioracji na terenie Gminy Wyszaków – s. 64
- Tabela nr 26.* Przyczyny i sposoby rozwiązywania problemów środowiskowych na
terenie Gminy Wyszaków – s. 65
- Tabela nr 27.* Priorytetowe przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu ochrony
środowiska przewidziane do realizacji na terenie Gminy Wyszaków
na lata 2005 – 2008 – s. 83
- Tabela nr 28.* Harmonogram wdrażania „Program ochrony środowiska Gminy
Wyszaków na lata 2005 – 2012” – s. 101
- Tabela nr 29.* Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze
usług komunalnych – s. 119
- Tabela nr 30.* Projektowane koszty wdrażania „Programu ochrony środowiska dla
Gminy Wyszaków na lata 2005 – 2012” – s. 121
- Tabela nr 31.* Wybrane mierniki monitorowania realizacji celów zapisanych
w Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego
– s. 126
- Tabela nr 32.* Mierniki systemu monitoringu „Program ochrony środowiska Gminy
Wyszaków na lata 2005 – 2012” – s.129

